

III RIIGIKOGU

3. istungjärk. **Protokoll nr. 35 (1).**

1927. a.

III Riigikogu koosolek 18. jaanuaril 1927. a.
kell 17.

Kokku on tulnud 92 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, põllutöominister **O. Köster**, sõjaminister **J. Soots**, teedeminister **A. Kerem**, töö-koolekandeminister **O. Tief**, välisminister **F. Akel**, haridusminister **J. Lattik**, kohtuminister **J. Sepp**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**.

Päevakord:

1. Vabariigi Valitsuse vastamine O. Gustavson'i küsimisele alevivolikogude valimiste asjus.

2. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Luige küsimisele Polli mõisast põllutöökoolilt normaaltalu planeerimise asjas.

3. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Luige küsimisele Adavere asunduses viljapuuaiade rennitamise asjas.

4. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Luige küsimisele A. Viksile, R. Hirs'ile, J. Taavetile ja J. Rebasele heinamaa-andmise asjas.

5. Vabariigi Valitsuse vastamine A. Luige küsimisele raudteevalitsuse tegevuse asjas.

6. Vabariigi Valitsuse vastamine O. Gustavson'i, L. Johanson'i ja A. Käneri arupärimisele riigimaail asuvate pöpside maakorraldamise ja riigimaade planeerimisel ilmsiks-tulnud väärnähtuste kohta.

7. Vabariigi Valitsuse vastamine L. Johanson'i, E. Jonas'e ja J. Voiman'i arupärimisele maal eluhoonete lõhkumise ja endiste mõisatöölise maaga mittevarustamise asjus.

8. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Voiman'i, J. Klesment'i ja L. Johanson'i arupärimisele Räpina paberivabrikus tööliste palkade maksmatajätmise asjas.

9. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele politseivõimude vägivalda tarvitamise asjas.

10. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Vainu, A. Vommi ja A. Jõeääre arupärimisele V.-Tännasilma mõisa tükeldamise asjas.

11. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Vainu, A. Vommi ja A. Jõeääre arupärimisele Viljandi linna maade äravõtmise asjas.

12. „Ühisus Tartu eksportpamajale“ riikliku laenu andmise seadus — O. Liigand'i, J. Sikkar'i ja Th. Pooli ettepanek.

13. Põllumajapidamiste metsaga varustamise seadus — maakomisjoni ettepanek.

14. Väljaspool linnu ja alevide asuvate kinnisvarade hindamise seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

15. Eesti riigikontrolli ajutise seaduse täiendamise seadus — riigi majapidamise aruande komisjoni ettepanek.

16. Riigi turbatööstuse põhimäärus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Koosolek algab kell 17.15 min.

1. Päevakorra Juhataja **K. Ein-**
täiendamine. **bund:** Avan Riigikogu
koosoleku ja ühtlasi sel-
lega III istungjärku. Päevakord on juhata-
se poolt määratud ja Riigikogu liikmetele ning
Vabariigi Valitsusele teatatud. On tehtud
ettepanek — võtta päevakorra esimeseks punk-
tik: komisjonide täiendav valimised. (Hää-
letatakse.) Nähtava enamusega on
ettepanek vastu võetud. Päevakord on
kindlaks määratud.

Enne päevakorra juurde asumist on sõna
sekretäril teadaande korras.

2. Teadaand- Sekretär **M. Juh-**
mine Vabariigi **kam:** Järgmised seadus-
Valitsusele **eelnõud on antud:**
tagasiandud ja
komisjonidesse 1. Seadus rahvusvahe-
antud seadus- lise telegrahvi konvent-
eelnõude ning siooni avaldamise ja selle
arutamise korra juurde käiva Lissaboni
selgumiseni määrustiku maksvuseta-
seismajäetud tunnistamise kohta — Va-
esitiste kohta. bariigi Valitsusele tagasi.

2. Väljamaalastele töö-
loaandmise seadus — üld-
komisjoni.

3. Riigi eelarve seaduse muutmise sea-
dus — rahaasjanduse komisjoni.

4. Uute linnade tuluallikate suurenda-
mise ajutine seadus — omavalitsuse komis-
joni.

5. Eesti ja Belgia-Luksemburgi majandusliidu vahelise kauba- ja laevanduslepingu kinnitamise seadus — väliskomisjoni.

6. Sonda-Mustvee raudtee ehitamiseks maade sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni.

7. Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud töö-hoolekandeministeeriumi koosseisude muudatuste kinnitamise asjus — seisma jäetud arutamise korra selgumiseni.

8. Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud kohtuministeeriumi koosseisu muudatuse kinnitamise asjus — seisma jäetud arutamise korra selgumiseni.

9. Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud kaubandus-tööstusministeeriumi koosseisu täiendamise kinnitamise asjus — seisma jäetud arutamise korra selgumiseni.

10. Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud põllutööstusministeeriumi koosseisude muudatuste kinnitamise asjus — seisma jäetud arutamise korra selgumiseni.

11. Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud riigi statistika keskbüroo koosseisu muudatuse kinnitamise asjus — seisma jäetud arutamise korra selgumiseni.

12. Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud rahaministeeriumi koosseisude muudatuste kinnitamise asjus — seisma jäetud arutamise korra selgumiseni.

13. Eesti ja Helveetsia vahelise Haagi tsiivilprotsessi-konventsiooni vastastikuse maksmapaneku deklaratsiooni kinnitamise seadus — väliskomisjoni.

14. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr. 2 — üldkomisjoni.

15. Pedja liivaugu laiendamiseks maa sundvõõrandamise seadus — üldkomisjoni.

16. Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud rahaministeeriumi otsekoheste maksude peavalitsuse koosseisude muudatuste kinnitamise asjus — seisma jäetud arutamise korra selgumiseni.

17. Vabariigi Valitsuse esitis Vabariigi Valitsuse poolt vastuvõetud põllutööstusministeeriumi uute koosseisude kinnitamise asjus — seisma jäetud arutamise korra selgumiseni.

3. Teadaandmine Käiku ei ole antud kodukorra § 95. põhjal rkl. **M. Adamson'i** Adamson'i küsimisele põllutööstusministrile „Niine“ mõisa maade planeerimise kohta.

4. Teadaandmine Riigikogu liikmete koosseisule puudumiste kohta detsembrikuul l. a.

5. Teadaandmine muudatuste kohta Riigikogu koosseisus.

6. Eesti tööliste partei Riigikogu rühma teadaanne.

A. Luik ei Riigikogus ega komisjonides meie rühma esitajad ei ole, alates 18. jaanuarist 1927. a.“ Alla on kirjutanud: A. Sprenk, Eesti tööliste partei Riigikogu rühma esimees, Ed. Pesur, sekretär.

7. A. Luige teadaanne Eesti tööliste partei Riigikogu rühmast väljaastumise kohta.

Riigikogu juhatusel on teatanud rkl. Luik, et tema Eesti tööliste partei Riigikogu rühmast on välja astunud ja jääb Riigikogusse edasi erapooletuna.

8. Komisjonide täiendavad valimised.

Juhataja **K. Einbund:** Põllumeeste kogude rühma nimel on rkl. Toomel ettepaneku teinud, rkl. Ottas'e asemele valida rahaasjanduse komisjoni rkl. Martinson.

Eesti tööliste partei Riigikogu rühma nimel teeb rkl. H. Martinson ettepaneku, valida üldkomisjoni rkl. Grimpel'i asemele rkl. Maurer, hariduskomisjoni — rkl. Grimpel'i asemele rkl. Sprenk ja omavalitsuse komisjoni rkl. Luige asemele rkl. Sprenk. Kavatsen need ettepanekud hääletada korraga. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tähendatud Riigikogu liikmed vastavatesse komisjonidesse valitud.

9. Vabariigi Valitsuse vastamine O. Gustavson'i küsimisele alevivolikogude valimiste kohta.

Siseministri kohusetäitja sõjaminister **J. Soots:** Rkl. Gustavson küsib:

1. Kas on karta, et kohtuministeerium trükitehnikalistel põhjustel on sunnitud viivitama Riigikogu

Sekretär M. Juhkam: (kannab ette tähendatud teadaande. Vaata otustuste protokoll nr. 35/1, lisa nr. 3.)

Sekretär M. Juhkam: Tagasi on astunud Riigikogust 12. jaanuaril 1927. a. Hans Ainson — põllumeeste kogude Viljandi-maa valimisringkonna nimekirja järgi. Riigikogu tööst osa võtma on kutsutud Märt Martinson.

Riigikogu juhatusel on tulnud Eesti tööliste partei Riigikogu rühma poolt järgmine teadaanne: „Teatame sellega, et Riigikogu liikmed A. Grimpel ja

poolt vastuvõetud „alevivolikogude valimise seaduse“ väljakuulutamise „Riigi Teatajas“?

Vastus: Kartust ei võinud tekkida, sest küsimine esitati 8. detsembril ja alevivolikogude valimise seadus kuulutati välja ja hakkas maksma 9. detsembril.

2. Kui seda karta ei ole ja tähendatud seadus takistamatult ilmuda võib „Riigi Teatajas“ lähemal päevil, millise seaduse põhjal tahetakse siis teostada need alevivolikogude valimised, mis käesolevaks kuuks juba välja kuulutatud — kas vana või uue või mõlema valimisseaduse põhjal?

Vastus: Detsembrikuuks väljakuulutatud alevivolikogude valimisi teostati endise valimisseaduse põhjal kuni uue valimisseaduse ilmumiseni, mis võeti juhtnööriks järgnevatele valimise toimetustele.

3. Kas ei leia Vabariigi Valitsus, et see segadusi ja arusaamatusi tekitab, kui tähendatud valimisi alatakse ühe ja lõpetatakse teise valimisseaduse põhjal?

Vastus: Valimiste algamine ühe ja lõpetamine teise valimisseaduse põhjal raskusi ja segadusi ei tekitanud, nagu see selgub vastavate maavalitsuste teadaannetest.

4. Mis kavatseb Vabariigi Valitsus teha selle ebanormaalse seisukorra lahendamiseks?

Vastus: Seisukord ebanormaalseks ei kujunenud ja sellepärast Vabariigi Valitsusel sel alal midagi lahendada ei tulnud.

10. Vabariigi Valitsuse vastamine
A. Luige küsimisele Polli mõisast põllutöökoolilt normaaltalu planeerimise asjas.

Põllutööminister O. Köster: Rkl. Luige poolt ülestõstetud küsimise kohta Polli mõisa põllutöökooli maades normaaltalu välja planeerimise asjus on mul järgmist ette kanda:

Küsimuses käsitatud Jaan Marjak on korduvalt palvetega esinenud põllutööministeeriumi ees te-

male tagasi anda „Polli Volmre“ talu, mis suure põhja sõja ajal Rootsi kuninga poolt eriliste teenete eest ühele tema esivanematest Polli Volmer'ile olla kingitud ja hiljem Vene valitsuse ajal — aeg ei ole teada — Volmer'ilt ära võetud, likvideeritud ja Polli mõisamaade külge liidetud. Kuna Polli mõisa juba 1920. a. asundustaluna välja anti, ja ülejäänud osa põllutöökoolile väja anti, siis võis Marjaku rahuldamine sündida ainult Polli põllutöökooli maade arvel.

Et aga Pärnu maakonnaavalitsus, kui põllutöökooli talu rentnik ja tegelik kooli ülalpidaja, koolitalust maa eraldamist võimalikuks ei pidanud ja oma nõusolekut ei andnud,

sellepeale vaatamata, et põllutööministeerium selles asjas tema poole pööras, ning Marjak „Polli Volmre“ talu kinkimise üle tõendusi ei esitanud, pidi põllutööministeerium selle küsimuse lõpetama ja palve järelduseta jätma.

Maasaamise õiguste üle Marjakule mingisugust tunnistust välja antud ei ole. Tema kätte on küll sattunud ärakiri põllutööministeeriumi ettepanekust Pärnu maakonnaavalitsusele talu eraldamise kohta nõusolekut saada, mille põhjal on Marjak 1924. aastal Riigikohtus kaebusega esinenud, paludes selle ettepaneku täideviimist. Kaebus, kui aluseta, on Riigikohtu otsusega 14.X 1924. aastast nr. 119¹ järelduseta jätud.

Ministeeriumil puudub ka praegu alus Marjakule maa väljaplaneerimiseks, sest tal puuduvad eesõigused, mis annaksid ministeeriumile võimaluse nimelt teda sinna määrata. Põllutöökooli ja maa küsimus on praegu päevakorral, kui seal planeerimine peaks tulema, tuleb Marjakul vallanõukogus kandideerida, kus asi laheneb. Vallanõukogu otsustab, kes maad saab ja kes mitte. Ministeeriumil aga praegu maksvate seaduste järgi puudub õigus temale otsekohe maad määrata.

11. Vabariigi Valitsuse vastamine
A. Luige küsimisele Adavere asunduses viljapuuaiarentimise asjas.

Põllutööminister O. Köster: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Rkl. Luige poolt esitatud küsimine on sarnane omal ajal rkl. Sprenk'i poolt esitatule. Siin on seesama joon, tähendab — välja-pakkumisel on pakkuja Rebane liig kõrget renti pakkunud ja nüüd katsub mõju avaldada selleks, et renti vähendataks. Ta on korduvalt pööranud palvetega põllutööministeeriumi poole, mille rahuldamiseks puudub aga seaduslik alus.

Adavere viljapuuad on Jaan Rebasele renditud enam-pakkumisel 12 aasta peale 1921. aastast arvates. Rendilepingus on aia suurus — viljapuude alune maa, teed, vesi — näitamata, kuid oli pakkujal teada. Aia juurde on antud põldu 1,67 tiinu, heinamaad — 1 tiin, seega kokku 2,67 tiinu.

1924. aastal koha planeerimisel — planeerimise kava on kinnitatud 18. detsembril 1924. a. — on aiakoha — kr. nr. 40 ja 40-a — suurus ära määratud järgmiselt: aeda ja põldu 3,33 tiinu, heinamaad — 1,70 tiinu, ehitused ja õue — 0,64 tiinu, teed — 0,64 tiinu, vett — 0,01 tiinu. Kokku 6,32 tiinu, selle juures on aga aiast endistest kasutuspiiridest härrastemaja juurde, mis metsaülema krundis, eral-

datud 0,22 tiinu ühes ühe pirnipuuga, aia kohale aga juurde lisatud 0,70 tiinu haavikualust heinamaad. Muus osas ringkonnavalitseja teatel koha piirid endise kasutamise piiridesse jäänud.

Äralõigatud maa-ala tagasi anda ei saa, kuna see metsavalitsuse käes oleva hoone vastu ulatab ja hoonete loomulikult juurdepääsu peab võimaldama. Rendilepingu juurde on täiendus-tekst rendimuutuste kohta seni ajani sõlmimata, kuid on praegu teoksil. Sõlmimine on viibinud põhjusel, et rentnikuga tagatise ja endiste aastate rendi asjus vahakord selge pole ja selles asjas protsess käimas. Planeerimise vastu aedniku protesti avaldanud ei ole ja see on seega seadusjõusse astunud. Äraläinud maad on hinnatud kolmandaklassi heinamaaks, mille rent oleks 19,4 kilogrammi rukkid, peale selle pirnipuurent. Juurdeplaneeritud haavikualune, mille rent oleks 35,5 kilogrammi rukkid.

12. Vabariigi Valitsuse vastamine
A. Luige küsimisele A. Viksile, R. Hirs'ile, J. Taavetile ja J. Rebasele heinamaandmise asjas.

Selle palve puhul on riigimaadeülem praeguse Adavere metsaülemale eelkõige küsinud, kas palve täitmiseks takistusi pole. Kuna kõnealolevad metsaheinamaad juba aastate jooksul Adavere metsaülemale palgaheinamaadeks olid olnud ja kuna metsaülemale palga- ja maade üle seadusliku normi ei tõuse, vastas selleaegne metsaülem riigimaadeülemale, et ta palve täitmist võimalikuks ei pea. Sellest seisukohast välja minnes ei olla ka riigimaadeülem nendele heinamaade andmiseks nimetatud kodanikkudele lubadusi andnud.

Teiste metsaheinamaade saamiseks aga nimetatud kodanikud soovi avaldanud ei ole, mille tõttu ka kõik vabad metsaheinamaad, milliseid kogusummas kuni 50 ha, „Riigi Teatajas“ nr. 97/98 — 1925. a. avaldatud põllutööministri määruse alusel möödunud suveks välja renditi.

Kui kõnealolevad kodanikud metsaheinamaid kasutamiseks tahavad saada, tuleb neil hiljemalt 1. juuniks 1927. a. Adavere metsaülemale sellekohase sooviavaldusega esineda, milline sooviavaldus seks ettenähtud komisjonis läbi vaadatakse ja otsustatakse.

13. Vabariigi Valitsuse vastamine
A. Luige küsimisele raudteevalitsuse tegevuse asjas.

et sellenimelist palvekirja raudteevalitsuse kaudu ei ole esitatud.

14. Vabariigi Valitsuse vastamine
O. Gustavson'i, L. Johanson'i ja A. Kärneri arupärimisele riigimail asuvate popside maakorraldamise ja riigimaade planeerimisel ilmsikstulnud väärnähtuste kohta.

tada kohtadel maapidajate huvidele vastu ja rikkuda maksvaid määrusi jne. Kõiki asjaolusid arvesse võttes, mida arupärijad puudutavad, pean aga tähendama, et seda kõike ei saa õigeks võtta. Kõigepealt, mis puutub maakorralduse, see on maade planeerimise korrasse, siis on siin läinud aastal suured uuendused maksma pandud, millega arupärijad enne arupärimise esitamist oleksid pidanud tutvunema — ja mis avaldatud „Riigi Teatajas“ nr. 73 — 1926. a. — (Vahelhüüe pahe-malt poolt.) Mina ei vaja Teie tutvustamist, võin mujal sellega tutvuneda.

Endise korra järgi oli tõesti nõnda, et maakorraldus peaaegselt maamõõtja õlgadel lasub, — maamõõtja seadis ise maakorralduse kava kokku ja võttis osa selle läbivaatamisest ja kinnitamisest, kusjuures asjaosalistel — maapidajatel — mingit võimalust ei olnud asja otsustamise juures olla — komisjonide koosolekud olid kinnised. Maamõõtja võis siin tõesti palju teha. Uue korra järgi seab aga maakorralduse põhijooned üles vilunud maakorraldaja. Need põhijooned arutatakse enne läbi maakonnas kui ka keskasutuses asjatundjate osavõttel, ja alles selle järele läheb maamõõtja koha peale maad tükeldama kokkuseatud plaani järgi. Riigimaade korralduskomisjonid, kus maamõõtja poolt kokkuseatud kavad läbi vaadatakse, on ümber korraldatud: nendest võtab osa peale asjatund-

Teedeminister A. Kerem: Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. Luik küsib, kas on raudteevalitsuse poolt Vabariigi Valitsusele esitamata jäetud Möisaküla raudteeteenijate palvekiri. On selgunud, et sellenimelist palvekirja raudteevalitsuse kaudu ei ole esitatud.

Põllutööminister O. Köster: Riigikogu liikmete Gustavson'i, Johanson'i ja Kärneri arupärimise-ettepanek on Riigikogu poolt vastu võetud. Arupärimise peale riigimail asuvate popside maakorraldamise ja riigimaade planeerimisel ilmsikstulnud väärnähtuste kohta on mul au järgmist vastata. Arupärijad oma arupärimises toonitavad, et maakorraldamise teostamine kohtadel halvemaks muutada, et maamõõtjad tali-

jate ka kohtunik ja komisjonide istumised on avalikud. Uue korra juures on kõik eeldused selleks, et maakorraldus otstarbekohaselt ja õiglaselt sünniks ja et maapidajad omi õigusi ja huviseid koosolekul küllalt kaitsta võivad.

Mis puutub planeerimise tehnilisesse täiendamisse, siis pean tähendama, et tehnilised juhtnöörid on täiendamisel, kuid pean siiski ütleva, et neid selles mõttes, nagu arupärijad seda nähtavasti soovivad, raske täiendada on, see on, et iga nõndanimetatud ppsikoht saaks suurendatud normaaltalu suuruseni. See on juba sellepärast võimatu, et maad selleks küllalt ei jätku ja peaks riigimaa tagavaradele veel juurde võtma eratalusid.

1925. aastal põllumajandusliku üleskirjutuse andmetel on Eestis väikseid kuni 5 hektaari kohti 21.833; 5 — 10 hektaari — 19.420, kokku 40.300; nende suurendamiseks kuni 15 hektaarini, see on keskmise maatüki suuruseni, läheks vaja 300.000 hektaari maad, mida maatagavaras praegu ei ole, või tuleks eramaid võõrandada ja jagada.

Pean tähendama, et kohta selle määrani suurendada alati vajadust ei ole, sest maakoht ei pruugi sugugi normaaltalu suurune olla, et perekonda ära elatada, vaid seni, kui meil 1) alalisi põllutöölisi tarvitatakse nende ümbruses, 2) kalarikaste veekogude ääres, 3) maal asuvate tööstusettevõtete juures jne. — on mõeldavad palju väiksemad kohad, mis juba siis teine kord küllalt elujõulised on, kui nad perekonnale eluasemeks on ja perekonnaliikmete tööjõu ärakasutamist võimaldavad, kuna perekonna ülevalpidamise peallikaks on perekonnapea teenistus.

Ettetoodud põhimõtete kohaselt on meie väikekohtade korraldamine ja täiendamine võimalik — ja need on muuseas aluseks olnud maakorraldusel, ka arupärimistes ettetoodud juhtumistel. See oleks üldine vastus arupärimisele, niipalju kui seal asja sisuliselt käsitatud. Mis puutub nüüd arupärijate poolt ettetoodud üksikasjadesse, siis on asjaolud järgmised:

1. Salatsi kirikumaade planeerimisel korraldati Treiali, Raudvahi, Ristimetsa ja Volpedi renditalud. Ristimetsa renditalu maadest kasutas vabadik Jüri Abram 1,84 tiinu maad ja temale on ka planeeritud krunt nr. 361 — 11,36 hektaari. Nende talude ääres asub käsitöölise — sepp — Hendrik Laur, kes kasutab maad eraomandusena 1,24 tiinu ja riigimaast umbes 1,30 hektaari heinamaad, ja kellele juurdelõiget tehtud ei ole.

Pärnumaa planeerimise komisjoni otsuse peale on Lauri poolt protest antud, mis planeerimise peakomisjoni poolt läbi vaatamata ja kava kinnitamata. Kui see läbi vaadatakse,

seal selgub ka tagajärg. Sepa kohale oleks otstarbekohane ainult heinamaad juurde anda. Treiali talust seda aga ilma talu ühtluse rikkimiseta teha ei saa, sellepärast ei ole mingisugust tähtsust asjaolul, et maamõõtja Treiali talus korteris oli.

2. Võlla vallas Uruste kirikumõisa maade planeerimine — 132,65 hektaari — nõudis rohkem aega, kui ette nähtud oli, sest töökavas oli esialgselt ette nähtud osaline mõõtmine, ilma kirikule tagasiantava osata, kuna kava kokkuseadmisel ka selle mõõtmise tarvidus selgus. Pealegi olid piirid kinni kasvanud ja situatsioon keeruline. Olles seal korteris, täitis maamõõtja Sõrmus ka teisi naabruses olevaid töid: 1) Jõõpre kirikumõisa planeerimine — 116 hektaari, 2) Jõõpre mõisa kr. nr. 6 planeerimine — 22 hektaari, 3) Võllas mõõtmiste parandused — 108,5 hektaari ja 4) Uruste veskikoha korraldamine — 17,7 hektaari.

Uruste veski on põllutöoministeeriumi poolt rendilepingu nr. 1 põhjal 1.V 24. — 30.IV 36. a. välja renditud Johan Allikale ilma maata, kuna rendilepingu p. 27. näeb ette, et maa-alal renti ei ole kuni ettevõttele maa planeerimiseni. Esilduse akti järgi 11.XI 26. a. on Uruste veski endistes piirides korraldatud. Kava on veel maakonna riigimaade korralduskomisjonis läbi vaatamata, kus otsustamisel loodetavasti teistsugused tagajärjed võivad kujuneda, kui kohapeal esialgu tehtud.

Sepp Peterson'ile on vallanõukogu soovitatavaks pidanud maad anda, tema aga tegelikult maad ei kasutanud, siis puudus alus planeerimise korras maad anda. Võib vallanõukogus vaba krundi peale kandideerida üldises korras. Vaba krunt on 3.

Põldotsa talu planeerimine või poolitamine oli ühenduses kirikumõisa planeerimisega, mis töökavas oli, ja ehk see eeltööde tegemisel küll arvestatud ei olnud, oli selle täitmise otstarbekohane, sest et pooled seda nõudsid, — muidu oleks tulnud ilmaaegseid kulusid kanda maamõõtja uuesti komandeerimiseks.

Esilduse aktist on näha, et riigimaadevalitseja protesteeris mitte Põldotsa, vaid Võlla asunduse kr. nr. 24 — valla koolikoht — poolitamise vastu. See asi on maakonna riigimaade korralduskomisjonis lahendatud vallanõukogu soovi kohaselt.

3. Audru-, Sarvi- ja Kabriste küla renditalude korraldamisel on Ansumardi talu ühes Tiitso ja Kõrtsi taludega korraldatud, kusjuures Tiitso talult on ära lõigatud umbes 5 hektaari, katastri andmete järgi VI klassi maad ja sama palju juurde saanud ning sama klassi maad. Tiitso talule erilist soodustust tehtud

ei ole, — just vastuoksa — Tiitso talu rentnikul tulevad hooned üle viia, ja talu jääb ka uutest piirides ebasoodsaks, kuna 5 popsikohta talu ühtlust rikuvad. Sellega ei ole maamõõtja Tauts erapoolikust üles näidanud.

Mis puutub nendes külates mereääres asuvatele popsidele maa juurde andmisesse, siis tuleb kõigepealt arvesse võtta, et need on elukutselised kalurid, kes peavad maad kõrvaltööhäruna ja kellele koht kõigepealt eluase-meks on antud.

Kabriste külas, kus üks avaldas nõusoleku Audru kirikumaa peale üle minna, oli võimalus anda järelejäänud popsile keskmiselt 4,5 hektaari.

Sarvikülas viiele väljaasujale on planeeritud umbes 5-hektaarilised krundid. Kõige väiksemad on kahel popsil 0,40 ja 0,60 hektaari, kes ka ise rohkem ei soovinud saada. Ülejäänud 30 popsil olid ligi 2 hektaari suurused krundid planeeritud. Peale selle pakuti neile tagavaraheinamaast lisa — 60 hektaari —, mida vastu ei võtnud. 12 talu peal oli üle 40 popsi ja et talusid mitte elujõuetuks teha, ei olnud võimalust hoonete juurde rohkem anda.

Kava on Pärnu riigimaade korralduskomisjonis läbi vaadatud ja esildusel ette pandud kujul kinnitatud.

Mis puutub Jüri Mardiatile projekteeritud krundisse, siis olid esilduse akti järgi temal teada ainult kavatsetava krundi piirid, mitte aga täpne pinna suurus kõlvikute järgi, mis veel mõõtmise korras kindlaks määratakse.

Kaardi — plaani — seletuse järgi on õue juures oleva tüki suurus 5,13 vkm. ja krundi üldsuurus — 3 tükki — 4,85 hektaari.

Pea ettetoodud andmeid esitades selgusks veel ütlema, et põllutööministeerium on püüdnud arupärimises loetletud riigimaade korraldamisel väikekohti või õigem eluaseme-kohti suurendada olemasolevate võimaluste ulatuses, — selle üldpõhimõtte kohaselt peab sündima ka edaspidine riigimaade korraldamine; et siin asjaosaliste ametnikkude tegevuses määruste rikkumist konstateerida ei saa ja sellepärast ka nende vastutuselevõtmise küsimus ära langeks. Mis puutub arupärimise tekstis viimasena toodud küsimusesse — mingi „tumeda maakoonduse asjus“, siis ei saa selle kohta midagi öelda, kuna see käsitatud asjasse kuidagi sisuliselt ei puutu ja niisuguseid nõندانimetatud „tumedaid“ asju ministeeriumil teada ei ole.

Edasi, mis puutub arupärimise põhjendamisel ettetoodud andmetesse, nimelt 1) muna-pudru söömisel, 2) kes kellegi tüdruku juures öösel käib, siis niisugused ülesanded ei ole põllutööministeeriumi hooleks. Kui

arupärijatel on olemas aparaat niisuguste ülesannetega, siis võidakse ju seda ka tulevikuski jätkata, kuna põllutööministeerium seesuguste asjadega tegemist ei tee.

Juhataja **K. Einbund**: Kas arupärijad on vastusega rahuldatud?

O. Gustavson (stp), kohalt: Teatan, et arupärijad vastusega rahuldatud ei ole ja teen ettepaneku, läbirääkimisi pidada järgmisel arupärimis-koosolekul.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

15. Vabariigi Valitsuse vastamine L. Johanson'i, E. Jonas'e ja J. Voiman'i arupärimisele maal eluhoonete lõhkumise ja endiste mõisatöölaliste maaga mittevastustamise asjus.

Põllutööminister **O. Köster**: Riigikogu poolt vastuvõetud arupärimine maal eluhoonete lõhkumise ja endiste mõisatöölaliste maaga mittevastustamise kohta sisaldab, nagu juba arupärimise pealkirjastki näha, kaks küsimust: 1) mispärast lõhutakse endisi mõisamaid ja 2) miks ei anta endistele mõisatöölistele maad. Nii ühel kui teisel küsimusel on oma teatud ajalugu.

Esimesel küsimusel küll võrdlemisi lühikene, sest mäletavasti esitati sotsialistliku tööliste partei poolt Riigikogule vastav seaduseelnõu, mis seda küsimust käsitas, mis aga Riigikogu poolt läinud aasta lõpul tagasi lükkati.

Mis puutub endiste mõisatöölaliste maaga varustamisesse, siis on selle kohta minu eelkäijate poolt mitmel korral seletusi antud. Ka on Riigikogu maaseadust selle asja lahendamiseks paaril korral muutnud ja täiendanud. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Ehk Teie kuulate natuke. Siamaani, kel õigus oli maad saada, need on maad saanud. Kel õigust ei olnud või kelle õigusi selgitati, neid ei ole veel rahuldatud.

Mõisahoonete kasutamise ja lõhkumise asjas peaks seisukord selge olema.

Maakohad, millel hooneid lammutatakse, on maasaajatele välja antud põliseks pidamiseks, ilma maaomaniku nõusolekuta hooneid kasutada keegi ei saa, niisama ei ole ka hoonealuse maa eraldamine sunniteel, maksvate seaduste alusel võimalik.

Siin jäi põllutööministeeriumil ainult üle selle eest hoolt kanda, et kasutuskoõbulikke, kuid kohapeal mittetarvilikke hooneid, kui teatud väärtusi ära kasutada, ja selleks oli

ainus võimalus hooned ära lammutada ja saadud materjal uute hoonete ehitamiseks ära tarvitada; võib vaielda selle üle, kas see hea või halb, kuid praegu muud valikut ei ole. Iseasi oleks, kui küsimus oleks ülesse võetud 1919./1920. aastal — maareformi algul, siis oleks võinud asja ka, võib olla, nõnda korraldada, et mõisa keskkohtades külad oleksid tekkinud, nagu Tšehoslovakkias näiteks on sündinud, kuid nüüd on see hilja. Ja mina kardan, et sarnane asja korraldamine ei ole sugugi eestlase iseloomu kohane, ka ei oleks eestlase õigekspidamine sarnase üleandmise viisiga kunagi leppinud.

Likvideerimiseks on määratud koha peal need hooned, mille kasutamine võimatu, kas nende seisukorra tõttu, või kohakasutaja nõudmisel. Hoonete likvideerimisel on püütud elanikke ümber paigutada teistesse vabanenud hoonetesse. Kui vahest mõni perekond sunnitud on hoone likvideerimise tõttu teisalt omale elukorterit otsima, siis tuleb sellega paratamata leppida, sest kasutuskõlbmata hoonest, mis enam õiget peavarju ei anna, on tema nii-kui-nii summitud välja minema. Majade ühiskasutamine ei ole rahvamajanduslikult kasulik; ühiskasutamise hooned lagunevad ja jäävad hooletusse ning hävinevad täiesti, sest pole isiklikku vastutust. Ehk peaks välja andma hoonete ühiskasutamise seaduse.

Kui aga krundipidajale mittetarvilikud

hooned kohale jätta, siis tuleb maa sinna juurde ka ette näha. Kui seda ette näeme, siis lõhume krundid ära, sest hooned asuvad tihti-peale krundisüdames ja eriti kannataksid mõisatöölised, kelle kruntidel asuvad hooned. See küsimus on omal ajal Riigikogus arutusel olnud vastava seaduse juures, ja ma ei kavatse selle juures pikemalt peatuda.

Mis puutub mõisatöölise maaga varustamisesse, siis on sellel alal põllutööstusministeriüm niipalju teinud, kui maksvad seadused ja maatagavara võimaldasid.

Nõnda oli kuni 27. novembrini 1926. a. põllutööstusministeriümi poolt maasaajateks määratud ja maaga varustatud 6.704 töölise, tagasi on lükatud 1.126 töölise maasaamise palvet, mis esitatud nende poolt, kellel maksva seaduse järgi õigust ei olnud põllutööstusministeriümi määramisel maad saada. Maaseaduse § 20. viimane muutmine 1926. a. lõpul on siin avaramad võimalused jätnud ja loodetavasti läheb korda ka ilmajäänuid suuremas osas rahuldada.

Peale ülemaltähendatu on veel mõnikümmend palvet otsustamata, — punktipealt ei tea, kuid umbes 10 palvet on esitsa rahuldamata jäänud selle tõttu, et ei olnud küllalt selgeid andmeid, ja need palved on kohtade peale saadetud asja selgitamiseks.

Töölise maaga varustamine on maakondlikult järgmiselt sündinud:

Maakond.	Määratud.	Keskmise põllu ja talu suurus 1.V.25. a. andmete järgi 5.504 töölise kohta.		Rahuldamata palveid.	Märkused.
		Pöld.	Üldsuurus.		
Harju	694	4,09	10,99	65	
Viru	1.502	2,61	5,84	140	
Järva	710	3,53	6,20	89	
Lääne	366	3,13	10,62	26	
Pärnu	360	1,68	3,89	92	
Viljandi	461	2,0	4,04	94	
Tartu	1.202	2,11	4,49	88	
Võru	1.001	2,14	7,39	372	
Valga	328	—	2,35	125	
Saare	80	1,69	7,80	35	
Kokku	6.704	2,5	9,3	1.126	

Nii kui tabelist selgub, on maakondades, kus maanõudmine suur oli ja kus mõisad suuremalt osalt maareformi algaastatel tükeldati: Viljandi, Valga, Pärnu jne. töölised vähem maad saanud ja töölise maaga varustamine

raskem, kui maakondades — Harju, Lääne, Võru, ja mõisates, mis hiljematel aastatel jagatud.

Ka võib arvata, et Harju, Lääne ja Saare maakondade töölised maaga täielikult varusta-

tud on, kuna Viru, Valga ja Võru maakondades mõned perekonnad maaga varustamata on. Kõige rohkem on töölisi ilma maata Järva, Tartu, Viljandi ja Pärnu maakondades.

Peab tähendama, et senine mõisatöölise maaga varustamise viis olukorra tõttu kõige otstarbekohasem alati ei olnud. Nagu selgub, on maakorraldajad püüdnud vaba maatagavara mõisatöölise vahel ära jaotada, sellejuures on kujunenud väikekohad, mis perekonna äraelamist alati ei võimalda, ühtlasi aga liiga suured on põllutöölise kohta. Loode-tavasti saab maakorralduse põhjalikumaks muutmiseks ka sellele asjaolule rohkem tähelepanu pöörata ja töölise maaga varustamist otstarbekohasemalt kohalikkude olude järgi korraldada — elujõuliste tööliskohtade suunas ilma kahjuta vanadele majapidamistele.

Mis aga puutub arupärimises ettetoodud üksikutesse mõisatesse, siis peab tähendama, et arupärijad kohapealsetest asjaoludest nähtavasti küllalt informeeritud ei ole. Minule antud andmed on järgmised:

1. S. Katt — Sohvi Katt ei ole mõisatööliline olnud, vaid endine kandikohapidaja. Põllutööministeerium ei saa temale sellepärast ühisel alusel mõisatöölisega maaseaduse § 20. p. c põhjal maad määrata. S. Katt'il perekonda toita ei ole. Poeg Osvald on saanud Pala as. kr. nr. 4 kui tasuta maasaaja. Krundi on poeg edasi rentinud. Inventari muretsemisele O. Katt asunud ei ole, ega ela koha peal. Sellepärast selgub, et sellel perekonnal maanälga ei ole. Senini S. Katt'i käes kasutada olnud maa jäeti tema kätte edasi kasutada kuni koha väljaandmiseni vallanõukogus. Vallanõukogus avaneb S. Katt'il võimalus maasaamiseks.

2. Vastse-Nõo. Hoone, kus 10 perekonda sees elab, on kui kasutuskõlbmata likvideerimisele määratud. Hoone kasutajad ei ole asunikud ega ka endised mõisatöölised. 10-st perekonnast on võimalik 4 perekonda teise hoonesse ümber paigutada. Hoone müügingimusse on üles võetud, et ostja hoone lammutamisele võib asuda pärast 1. maid 1927. aastal.

3. Räni asunduses pole pärast 1921. a. hooneid enampakkumise korras müüdnud ja sellepärast ei vasta tõele 21 perekonna peavarjuta jätmise. Pealegi ei ole Räni mõisas mõisatöölised asunud, vaid need elasid Ropka mõisas.

4. Meeri asunduses pärast märtsikuud 1925. a. enampakkumise korras eluhooneid müüdnud ei ole ja sellepärast ei vasta tõele 10-ne perekonna peavarjuta jätmise. Endised mõisatöölised on kõik korteritega varustatud.

5. Säriste asunduses hoonete müügil ei ole ühtki perekonda peavarjuta jäänud. Ei vasta tõele, et 20 perekonda peavarjuta on.

6. Lemmatsi asunduses pole pärast 1922. a. hooneid pakkumise korras müüdnud. Ka on 1922. a. äravedamiseks müüdnud moonamaja alles möödunud suvel kohalt ära veetud. Endised mõisatöölised on korteritega varustatud ja neid ei ole kavatsus korteritest välja tõsta.

7. Valguta asunduses hooned, kust 6 perekonda välja peavad kolima, on ära müüdnud. Üürnikke on võimalik ümber paigutada aia-krundil asuvasse hoonesse, — ühiselumajasse.

8. Unipiha asunduses on järele 2 töölisemaja, millised asuvad kolonel Pinding'i krundil. Hooned olid omal ajal müügile määratud, kuid ostjate puudumisel jäid müümata. Praegu on hoonete müük lahtine.

Kokkuvõttes neid üksikuid näiteid esile tuues, pean tähendama, et hooneid põhjusega lammutatud ei ole, vaid see on ette ära määratud juba meie maareformi põhijoontes. Ka mõisatöölisest maasaajad peavad lõppudelõpuks oma kruntidele asuma ja tarviliikud hooned ehitama.

Mõisatöölise eluvõimaluste kärpimiseks ei ole mingit korraldust tehtud — vastuksa, nende maaga varustamiseks on kõik sammud astunud, niipalju kui seadus ja kohalikud olud seda võimaldasid.

Juhataja **K. Einbund**: Kas mõni arupärijatest ei ole vastusega rahuldatud.

L. Johanson (stp), kohalt: Arupärijate nimel teatan, et kõik arupärijad ei ole vastusega rahuldatud ja teen ettepaneku, läbirääkimisi pidada järgmisel koosolekul.

Juhataja **K. Einbund**: Arupärijad ei ole vastusega rahuldatud. On tehtud ettepanek — avada läbirääkimised järgmisel koosolekul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

16. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Voiman'i, J. Klesment'i ja L. Johanson'i arupärimisele Räpina paberivabrikus tööliste palkade maksmata jätmise asjas.

Töö-hoolekandeminister **O. Tief**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu liikmete J. Voiman'i, J. Klesment'i ja L. Johanson'i arupärimise-ettepaneku peale on mul au Vabariigi Valitsuse nimel järgmist vastata.

Kuni 14. detsembrini 1926. a. oli Räpina paberivabriku töölistel palka saada kogusummas mk. 611.154,— 14. detsembrist kuni 31. det-

TALLINNA KESK-
RAE KANTS
18
1925

sembrini on töölistele saamata palgast tasutud 397.187 marka ja 1. jaanuariks 1927. a. jäi töölistel palka saada veel 413.110 marka.

Viimase summa hulka kuulub 217.967 marka, mis tasumata oli aja eest kuni 14. detsembrini 1926. a. ja 195.143 marka, mis teenitud aja jooksul 14. detsembrist kuni 31. detsembrini 1926. a. Töölisi on vabrikus 76. Saamata palk ühe töölise peale teeb läbistikku 5.436 marka.

24. novembril 1926. a., seega 3 nädalat enne arupärimise sisseandmist, on töökaitsese komissari vahetalitusel vabriku juhataja ja tööliste vahel saavutatud kokkulepe, mille järgi töölistel on nõus palka saada järgmiselt: 1) augustikuu 1 poole palga 4. detsembriks, 2) augustikuu teise poole palga 11. detsembriks, 3) septembrikuu esimese poole palga 18. detsembriks, 4) septembrikuu teise poole palga 30. detsembriks.

Ülejäänud aja eest saamata palga asjas on kokku lepitud, et see tasutakse 1927. a. jaanuari- ja veebruarikuude jooksul, misjuures maksmine sünnib 3 korda kuus, igakord poole kuu palga suuruses summas.

Kokkulepet on detsembrikuus täidetud, kuna jaanuaris uuesti kaebus palga korratu maksmise üle on tööinspektorile esitatud. Selles asjas on vabrikuvalitsusega läbirääkimised käimas.

Tööliste palga kindlustamiseks on vastavad ettepanekud tehtud riigi trükikojale, kelle tellimine vabrikus täitmisel on. Viimasel ajal riigi trükikoja poolt välja maksetud summad on ka tööpoolest eestkätt läinud töölistele palkade maksmiseks. Nii on detsembrikuu teisel poolel riigi trükikoda maksnud Rápina vabrikule 384.131 marka ja samal ajal on vabriku juhatus oma võlga töölistele tasunud 397.187 marka. Rohkem ei olnud Vabariigi Valitsusel võimalik selles asjas samme astuda, sest riigi trükikojalt tellimisi niipalju ei ole, et katta täielikult tööliste nõudmisi.

Juhataja **K. Einbund**: Kas arupärijad on vastusega rahuldatud?

J. Voiman (stp): Nagu töö-koolekandeministri vastusest selgub on Vabariigi Valitsus ja töö-koolekandeministeerium selleks samme astunud, et töölistel oma palgad kätte saaksid ja et lepingud, mis veel praegu ei ole täidetud, püütakse lähemas tulevikus täita. Vähemalt on see püüdmine lepingutest kinni pidada, ja sellepärast teatan, et arupärijad on vastusega rahuldatud.

Juhataja **K. Einbund**: Arupärijad on vastusega rahuldatud.

17. Vabariigi Valitsuse vastamine Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisele politseivõimude vägivalla tarvitamise asjas.

Siseministri kohusetäitja sõjaminister **J. Soots**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eesti sotsialistliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise peale on mul Vabariigi Valitsuse nimel vastata järgmist.

Riigikogu poolt 1. juunil 1922. a. vastu võetud koosolekute seaduse § 3. järgi on keelatud koosolekuid

pidada ilma sellekohase loata lahtise taeva all poolekilomeetrilises kauguses hoonetest, kus Riigikogu või Vabariigi Valitsus tegelikult asuvad. Riigikogu ja Vabariigi Valitsus asuvad Toompea lossis ja järelikult ei tohi siin poolekilomeetrilises kauguses ilma loata koosolekut pidada. Peale selle on Tallinna linn kaitseseisukorra all. Siseministri sundmäärus nr. 7, mis „Riigi Teatajas“ nr. 39/40 1925. aastal avaldatud, paneb maksma erakorralised kitsendused koosolekute pidamise kohta. Selle määruse p. 1-ses on öeldud, et kõik avalikku korda ja julgeolekut ähvardavad meelevaldused ja rongikäigud tänavatel ja platsidel on keelatud. Samuti on keelatud avalikku korda ja julgeolekut ähvardavad rahvakogumised ja kokkutulemised nii lahtise taeva all kui ka kinnistes ruumides. Sama määruse p. 5-das on öeldud, et kõigist koosolekutest, niihästi avalikkudest kui ka kinnistest, tuleb kirjalikult vastavatele politseivõimudele teatada koosolekute seaduses ettenähtud korras ja tähtjal, välja arvatud valitsuse võimude poolt kokkukutsutavad koosolekud, usulised ja palvekoosolekud, selleks ususeltside poolt määratud kohtadel, harilikus korras toimetatavad matuserongid jne. (O. Gustavson, stp: Kuidas on põllumeeste rongikäikudega?) Põllumeestel oli selleks luba küsitud.

14. detsembril kujunes asi järgmiselt: Vene tänavale tööbõrsi ette oli kogunud umbes 150 töötatöölist. Nende hulgas hakkas üks kihutustööd tegema, kutsudes üles kõiki ühes koos Riigivanema maja juurde minna, et sealt küsida tööd ja leiba. (L. Johanson, stp: Kas seda siis ei tohi, kas see ka keelatud on?) Ühele inimesele on see lubatud, kuid salgaga koguda Riigivanema maja ette ilma loata on keelatud. Sealjuures olev politseinik tähendas neile, et selleks on tarvis luba, sest 150 inimest ei ole üks inimene, vaid see on suur hulk ja kogumine. Need inimesed aga ei kuulnud teda ja hakkasid Riigivanema maja poole liikuma. Sellest teada saades läksid politsei-

ametnikud Toompeale välja, ja kui see rong Pikkajalga mööda ülespoole liikus, peatasid need politseiametnikud seda hulka ja ütlesid, et rongikäiguks ei ole luba küsitud ja et sarnane kogumine ilma loata on seadusevastane. Mõned inimesed lahkusid kohe salgast, kes Lühikestjalga mööda, kes Pikkajalga mööda, kuid oli ka neid, kes keelust hoolimata kokku jäid ja laialiminekuuga viivitasid. Nende poole pööras politsei, et nende isikuid kindlaks teha. Mõnel olid isikutunnistused ligi, need vaadati läbi ja märgiti üles. Aga oli ka neid, kel isikutunnistust kaasas ei olnud, neid oli kokku 5 ja politsei palus neid jaoskonda, et nende isikut kindlaks teha. Kui nende isikud olid kindlaks tehtud, lasti neid minna. Nõnda et areteeritud ei ole kedagi. Peale nende viie paluti politseijaoskonda veel kaks isikut protokollide tegemiseks: üks nendest oli see, kes neid inimesi oli üles kihutanud siia tulema, ja teine, kes politseile vastu hakkas ning ei tahtnud ära minna.

Nõnda oli tõsine asjakäik. Kui teie vaatate seda kirjeldust, millega arupärijad on esinenud, siis ei ole see tõetruu. Arupärijad tahavad tõendada, et töötatöölise peale saadeti jala- ja ratsapolitsei. Peale ei ole kedagi saadetud, vaid vastu saadeti jalapolitsei. Ainult pärast, kui kõik olid laiali läinud, sõitis ratsapolitsei salk ümber, et järele vaadata, kas kuskil ei ole inimeste kogumist. (A. Schulbach, tõer: Kui palju neid naisi oli?) Samuti on öeldud arupärimises, et osa töölisi olevat areteeritud. Ka see ei vasta tõele, sest mitte ühtki areteerimist ei olnud. (Vahelhüüe J. Voiman'i, stp poolt.) See ei ole areteerimine. Juriidiliselt on täiesti suur vahe areteerimise ja isiku jaoskondaviimise vahel, tema isiku kindlaksteegemise otstarbega.

Esimene küsimine, mis arupärijad ette panevad, on järgmine: Miks tarvitati rahulikkude töötatöölise vastu, kes tahtsid pöörata töö-hoolekandeministeeriumi, kui vastava asutuse poole, politseivõimu ja vägivalda? Vastus: Vägivaldale kellegi vastu tarvitatud ei ole. Teine küsimine: Kas töötatöölistel on üldse keelatud töö-hoolekandeministeeriumi poole pööramine? Mitte sugugi, inimesed pööravad alati töö-hoolekandeministeeriumi poole, ja keegi neid selles ei takista, aga kui tahetakse koosolekut või rongikäiku pidada, siis on selleks luba tarvis.

Kolmas küsimine: Kas Vabariigi Valitsus kavatses neid politseivõime, kes niiviisi talitasid, korrale kutsuda ja vastutusele võtta? Vastus: Seaduse täitmise eest ei võeta kedagi vastutusele.

Juhataja **K. Einbund**: Kas arupärijad on vastusega rahuldatud?

E. Kink (stp): Arupärijate nimel teatan, et arupärijad antud vastusega rahuldatud ei ole, ja teen ettepaneku, läbirääkimised pidada järgmisel arupärimis-koosolekul.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

18. Vabariigi Valitsuse vastamine
J. Vainu, A. Vommi ja A. Jõeääre arupärimisele Vana-Tännasilma mõisa tükeldamise asjas.

Põllutööminister **O. Köster**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu poolt 16. detsembril 1926. a. vastuvõetud Riigikogu liikmete J. Vainu, A. Vommi ja A. Jõeääre arupärimise kohta Vana-Tännasilma kirikumaaade planeerimise asjas, pean tähendama, et põllutööministeeriumile selles küsi-

muses püütakse ilmaaegselt etteheiteid teha, eriti nimelt postijaama asutamise asjas.

Omavalitsuse ajal, kui see küsimus oli Vabariigi Valitsuses, oli põllutööministeeriumil Viljandi-Oiu traktil postijaama asutamise asjas pikem kirjavahetus, kus selgus, et Vana-Võidu vallanõukogu ühel häälel postijaama asutamist nimetatud traktil väga tarvilikuks pidas ja soovi avaldas, et Uusna mõisast selle jaoks maa välja planeeritaks. Niisama nõudis ka postipeavalitsus korduvalt Viljandi maakonnaavalitsuse ja siseministeeriumi kaudu selleks maad. Et aga Uusna mõisa Vabariigi Valitsuse otsusega oli eriotstarbeks pikema aja peale välja antud, siis teatas maakorralduse peavalitsus siseministeeriumile, et postijaama jaoks maad Vana-Tännasilma kirikumõisast on kavatsatud võtta. Pean tähendama, et ka eelmise kava kokkuseadmisel 1924. a. Viljandi maakonnaavalitsuse esitaja koha peal, planeerimise kava kokkuseadmisel, nõusolekut avaldas Vana-Tännasilma kirikumaaast postijaama eraldamiseks maad eraldada. Nii et väide, et kohapealsed omavalitsused nõusolekut ei ole andnud, ei vasta tõele. Pean tähendama, et alles nüüd 25. oktoobril 1926. a. teatas siseministeerium, et Viljandi maakonnaavalitsus loobub lõpuliikult postijaama asutamisest Vana-Tännasilma, millega ühineb ka siseministeerium. Sellega ei ole õige väide, nagu oleks postijaama asutamist põllutööministeerium ilma vastavate asutuste nõudmiseta kavatsenud. Vastavalt sellele nimetatud muutunud olukorrale langeb ka postijaama maa eraldamise tarvidus nüüd muidugi ära.

Mis puutub aga arupärimises käsitatud teist küsimist, nimelt kohalikkude, nõndanimetatud soldatite kohtadele juurdelõigete and-

missesse, siis on see kohalikkudest oludest ära rippuv. Maakorralduse põhimõtte järgi saab juurdelõikeid anda ainult planeeritavate maa-aladega piirduvatele kohtadele. Erandlikult võib rohumaa juurdelõikeid ka lahus anda, kuid käesoleval juhtumisel, kus seda, mida ära anda võiks, ei ole, võis arvestada ainult põllumaaga. Teiselt poolt tuli arvestada ka kohalikkude olude kohaselt väljakujunenud majapidamise süsteemi ja suurusega. Enamjagu soldatikoh-tadest peetakse praegu kaks kohta ühe maja-pidamisena, see on kokku umbes 6 tiinu, kus-juures need kohad nähtavasti äraelamist või-maldavad, sest peetakse 3—4 looma. Ühe soldatikoha üksusele on juurdelõikeid antud. Selle juures jäid muidugi eemalolevad kohad suurendamata. Nende suurendamine oleks võimalik ainult sel teel, kui nad oma elu-aseme mahajätmisega nõus oleksid, kusjuures neile uued kohad eraldada võiks kavatsatud postijaama tarvis reserveeritud maa-alast. Sel-lest tuleks neil maakorralduse seaduse põhjal oma kohtade korraldamist nõuda. Muidugi oleks soovitav, et kõik väike-majapidamised Vana-Tännasilmas, soldatikohad, veel rohkem suurendatud saaksid, kuid see on kohapealse maapuuduse tõttu läbiiviimatu. Sest tuleb silmas pidada, et Vana-Tännasilma mõisa tü-keldamine on sündinud kohalikkude nõuete kohaselt vastavalt üldiselt tunnustatud maa-korralduse põhimõtetele. Mingisuguseid uusi põhimõtteid ega teid ei ole siin otsitud ja läbi viidud. Mõisa tükeldamine viiakse läbi vas-tavalt muutunud olukorra nõuetele, kuna tü-keldamise kava riigimaade korralduse komis-jonis veel kinnitamata ja tarvilikkude muuda-tuste tegemine võimalik.

Pean tähendama, et põllutööministeerium on alati asunud seisukohal, et kohtade raja-misel ja pärastisel täiendamisel kohad elu-jõuliseks tehtaks. Seda sihtjoont peab ta ka tulevikus. Tuleb aga silmas pidada, et elu-jõulikkuse mõiste ei seisa krundi suuruses, vaid selle asetuses, tööturus, maaheaduses, kõlvikute vahekorras jne. Eelmiste tingimuste halbtuse juures võib suurem koht mõnikord elujõuetum olla väiksemast kohast.

Mis puutub aga juba ühes eelmises aru-pärimises, mille peale ma juba vastanud, — lugupeetud arupärijate poolt ülestõstetud küsi-missesse, mida ka käesoleva arupärimise põh-jendamisel mõne lausega puudutatud, siis ai-man ka selle peale vastata. Nimelt on aru-pärijad puudutanud ühe juurdelõike andmise küsimust, mida on ka üles puhutud ajalehe-veergudel ning samuti on märgukirjaga Riigi-kogu liikmete poole pööratud. Lugu seisab ühe maatüki andmises põllutööministeeriumi poolt, nimelt Sutlema-Mäeküla asunduse krunt

nr. 48 asunduskoha pidajale August Ham-mer'ile. Pean selle juures selgitama arviliselt selle koha suurust. Koha üldsuurus on 21,37 tiinu, sellest põldu 10,35 tiinu, heina-maad 4,26 tiinu, karjamaad 6,20 tiinu ja 0,56 tiinu muud maad. Suurem osa karja-maast, nagu selgub ülevaatus aktist nr. 612 septembrikuu 16. päevast 1926. a., on soos-tunud ja kaetud kanarpikuga, mustikavartega ning sellel kasvavad üksikud männijässid. Samuti soostunud on heinamaad. Kultiveerimiseks võimalusi ei ole, puudub vee lange-mine. (Vahelhüüe O. Gustavson'i, stp poolt.) Seda, härra Gustavson, ma ütlen kohe, Teie olete ise seda asja kohapeal eriti uurinud. Arvesse võttes heina- ja karjamaa seisukorda, on ülevaate-komisjon otsusele tul-nud, et juurdelõike andmine on tarvilik. Ham-mer'i krunt Sutlema asunduses piirdub otse-kohe riigimetsaga, eralduses viimasest teega. Metsa alla on seal omalajal võetud talumaad, mis maade planeerimisel ka metsa külge jäid. Sellest maa-alast ongi otsustatud suuremalt osalt juurdelõiget anda, tingimusel, et kas-vavad puud ja tehtud kultiveerimised krundi-pidaja poolt tasutaks. Metsahindamisel on selgunud, et puumassi on maa-alal üldse 68,90 kantsülda, sellest tarbepuid 34,54 kant-sülda ja küttepuid 34,36 kantsülda. Hinnatud on tarbepuid I ja küttepuid II järgu takside alusel ning nende väärtus on 168.347 marka. Tehtud kultuurid on arvestatud 42.500 marga eest. Kokku seega juurdelõike päralduste väärtus 210.847 m., aga mitte 20.000 marka, nagu seda kohapeal on püütud selgeks teha. Mis nüüd puutub karjatamise võimalustesse, siis ei ole see juurdelõike andmisega rasken-datud, sest nagu eelpool seletatud, jookseb riigimetsa ja asumaade vahel tee, mida mööda juurdepääs riigimetsa võimalik. Ma pean tähendama, et selle osa peale on pretendeerijaid palju olnud ja üks pretendentidest on olnud Joh. Käsper, kellel omal kasutada talu 35 tiinu suuruses. Allakirjutajatest veel: Joh. Nei-feldt — asunik, kellel krundi suurus üle 38 tiinu ning karjatanud seitse looma. Edasi: kaks asunikku — kokku kaks looma, üks ostukoha-omanik ühe loomaga, kaks maatainimust — 2 looma. Kõik teised 30 allakirjutanud ini-mest karjatanud ei ole. Pean tähendama, et Käsper mitmekordselt palvega on esinenud, just sealt tema krundile juurdelõiget anda, aga tema koha suurust, kõlblikkust ja kõlvikute vahekorda arvesse võttes on leitud, et see võimatu ja otstarbekohatu on. Oleks aga tema palve rahuldatud, oleks arvatavasti rahu majas olnud. Samuti on põhjust kahelda mõnesuguste teiste andmete tõelikkuses. Ma pean tähen-dama, et küsimus, mida ajalehtedes käsita-

tud on, on puht isiklike huide kokkupõrge ja sedamoodi on siin sääsest elevant tehtud. Pean tähendama, et kolme valla peale on saadud üldse 34—36 allkirja, mis pole palju, seal hulgas on mitmed allakirjutajatest alla kirjutanud, olles teadmises, et see ei puuduta käesolevat küsimust, vaid puudutab üldse karjatamist riigimetsades. (Vahelhüüe O. Gustavson'i, stp poolt.) Ma pean tähendama, härra Gustavson, et igäüks peab tulema ise oma huvitsid kaitsma, ja kui seda ei ole tehtud, siis ei ole põllutöoministri võimalust teada, kes tahab maad juurde saada, ja kes ei taha. Egas meie ei saa igäihe käest küsimas käia, mis ta tahab ja mida ta ei taha.

Juhataja K. Einbund: Palun teatada, kas arupärijad Vabariigi Valitsuse vastusega rahuldatud on?

A. Vomm (stp), kohalt: Arupärijate nimel teatan, et esitatud andmetega arupärijad rahuldatud ei ole. Härra põllutöoministri poolt ei ole asja kohta midagi ette kantud, mis seda selgitaks.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Vomm teatab arupärijate nimel, et nad vastusega rahuldatud ei ole.

A. Vomm (stp), kohalt: Teen ettepaneku, läbirääkimised pidada järgmisel arupärimis-koosolekul.

Juhataja K. Einbund: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

19. Vabariigi Valitsuse vastamine J. Vainu, A. Vommi ja A. Jõeääre arupärimisele Viljandi linna maade äravõtmise asjas.

Sõjaminister J. Soots: Riigikogu liikmete härrade Vainu, Vommi ja Jõeääre arupärimise peale on mul Vabariigi Valitsuse nimel vastata järgmist. Arupärijad oma arupärimises toovad ette, nagu oleks Vabariigi Valitsus Viljandi linnalt maa ära võtnud ja selle sõjaministeeriumile andnud. Selle arupärimise lõpul panevad nad mitmesugused küsimused Vabariigi Valitsusele ette. Kahjuks puuduvad aga nende küsimuste hulgas need, mida harilikult iga küsimuse juures ette pannakse: nimelt, kas Vabariigi Valitsusel on tähendatud asjaolud teada ja kas need esiletõudud faktid vastavad tõele? Need küsimised oleksid käesoleval juhtumisel kõigepealt tarvis olnud esitada, ja kui need küsimised puuduvad, siis vist meelega, sest vist on arupärijatel ise ka väga hästi teada, et praeguse Vabariigi Valit-

suse käest sõjaministeerium Viljandis mingisuguseid maid ei ole nõudnud, ei ole ka praegune Vabariigi Valitsus talle mingisuguseid maid andnud, ja sellepärast ka need esiletõudud asjaolud praegusele Vabariigi Valitsusele ei ole küllalt teada. Ja kui sellest seisukohast välja minna, et iga Vabariigi Valitsus peab vastutama oma ja mitte oma eelkäijate tegude eest, siis võiks sellega see arupärimine vastatud olla. Aga kui tähele panna teisest küljest, et, nagu meie teame, on vist arupärijatel väga hästi teada, et praegune Vabariigi Valitsus ei ole neid maid andnud, ja et käesolevat arupärimist toetab ka see rühm, ma mõtlen tööerakonda, kes endisest valitsusest osa võttis ja kes oma esitajate kaudu pidi hästi informeeritud olema sellest, mis seal sündis, ja kui need rühmad aru päriivad, siis ei saa seda arupärimist teisiti võtta kui soovi, et Vabariigi Valitsus annaks õige informatsiooni selle asja kohta, mille kohta niipalju ebaõigeid teateid on avaldatud.

Kuna sellekohane kirjavahetus on olemas, ja mõned liikmed on ka endisest valitsusest praegusesse valitsusse jäänud, siis on võimalik seda seletust anda. (O. Gustavson, stp: Aga muidu ei võiks!) Muidu ei võiks. (O. Gustavson, stp: Kas siis valitsus, kui läheb, läheb kõige täiega?) Kui teie tahate endise valitsuse tegude eest praeguselt valitsuselt aru pärida, siis võite teie nii kaugele minna, et lähete opositsiooni ja pärite siis oma enese tegude eest uuel valitsuselt aru. (O. Gustavson, stp: Seda tegid kogupõllumehed.)

Endise valitsuse käest sõjaministeerium küsis maad, ja Vabariigi Valitsus andis ka. Kuid Vabariigi Valitsusel ei ole selle tarvis sugugi olnud minna linna maade kallale, sest riigil on omad maad olemas. Nimelt need maad olid Viljandi mõisa maad, ja Vabariigi Valitsus rahuldab sõjaministeeriumi Viljandi mõisa põldude ja heinamaa arvel, see tähendab, andis sõjaministeeriumile selle maa, mis millalgi Viljandi linna omanduseks pole olnud ja mis millalgi Viljandi linna valdamisel ei ole olnud, ega ka Viljandi linna kasutamisel ei ole olnud. Sellepärast paistab võõrastavana arupärijate tõendus, et Viljandi linn on sellele maale istutanud puid ja põõsaid ning pinke välja pannud, ja tõuseb küsimus, kas Viljandi linnal on tõesti niisugune mood, et ta võõra maa peale puid istutab ja pinke paneb. Nii-sama võõrastavana paistab Viljandi linnavalitsuse seisukoht, millega Viljandi linnavalitsus Vabariigi Valitsust lubab ühelt kohalt ja keelab teiselt kohalt riigimaad võtmast. Meil on põhiseaduse järgi eraomandus puutumatu, ja kui maa on riigi omandus, siis on riigivalitsus

selle maa käsutaja, kuigi maa on omavalitsuse piirides, sest see ei võta riigilt veel omandusõigust ära. Sellepärast on arusaamatu, kuidas Viljandi linn võib valitsusele keelata seda maad ühele või teisele riigiasutusele üle andmast.

Viljandi linnal on maakonna piirides Viiratsi mõisa, ja kui maavalitsus hakkaks selle maa kohta otsuseid tegema, käskides või keelates seda ühele või teisele andmast, mis siis Viljandi linnavalitsus sarnase maavalitsuse tegevuse kohta ütleks?

Enne aga kui Vabariigi Valitsus sõjaministeeriumile maa-andmise otsuse tegi, tähele pannes, et selle maa kohta, mitmesugused pretensioonid olid, saatis valitsus kohale ministrite komisjoni, asja kõigekülgseks kaalumiseks ja vaatamiseks koha peal. Sellele komisjonile tehti ülesandeks kõik kohad, mis Viljandi ümbruskonnas kasarmute ehitamiseks on soovitatud, üle vaadata, niisama ka ära kuulata neid, kellel võivad olla pretensioonid ühe kui teise maatüki kohta, ja siis nende andmete najal esineda Vabariigi Valitsusele konkreetettepanekuga. Komisjon sõitis välja kohapeale ja vaatas üle kolm soovitatud kasarmute asukohta. Niisama kuulas ta ka üle linnavalitsuse esitajad ja lõpuks tegi Vabariigi Valitsusele ettepaneku, et ainus kõigiti hea ja otstarbekohane koht kasarmute alla oleks Pärnu maantee ja järve vaheline maa-ala, ja see tuleks sõjaministeeriumi valdamisele anda. Selle otsuse võttis Vabariigi Valitsus vastu.

Tõuseb küsimus, et mispärast siis komisjon nimelt seda maa-ala sõjaministeeriumi kasutada soovitas anda? Kuna siin arupärijad läinud korral mitmesuguseid väiteid ette tõid, mis tõele ei vasta, siis võin ma seletada, mis olid need motiivid, mis komisjoni sundisid valitsusele sarnast ettepanekut tegema. Üheks põhjuseks oli see, et tähendatud plats oma asukoha poolest vastab nõuetele, mis praegusel ajal kasarmute ehitamise puhul ette pannakse, nimelt, et ta oleks linna külje all, vaksali ligidal ja kui seal on palju hobuseid, siis ka vee ligidal. Linna külje alla soovitakse just sellepärast, et kui kasarmud on ehitatud linna sisse, siis on õppeplats kaugel, kui aga kasarmud ehitada linnast kaugemale, siis tuleksid viimase juurde ehitada ka ohvitseride ja üleajateenijate elumajad, kui aga kasarmud on ehitatud linna külje alla, siis on võimalik ohvitseridel ja üleajateenijatel kortereid linnast saada, kuna õppeplats ka kasarmute juures oleks. Käesolev plats vastab neile nõuetele, niisamuti on ta ka vaksali ligidal, umbes ½ kilomeetrit viimasest kaugel. Näiteks Tallinnas ei ole ühtki kasarmut nii vaksali

ligidal. Kuna sinna on kavatsatud paigutada ka suurtükivägi, siis on sel puhul tähtis hobuste ujutamise ja jootmise võimalus, ja selle platsi ligidal asuv Viljandi järv tõendab veel kord selle platsi otstarbekohast asendit.

On tähtis ka maapõhi. Ja nagu tähendatud on seal maapõhi liiv või kruus, ning insenerid õpetavad, et kõige parem on maja ehitada liivale, kusjuures ei tule kallist ja tugevat vundamenti ehitada. Samuti on tähtis, et õppeplats, mis seal on olemas, oleks liivakas. Kui ta aga savine on, on teda pärast vihma võimatu tarvitada.

Mis puutub teise platsi, mis Pärnu maantee ja raudtee vahel asub, mis ka riigi oma on ja mille saamiseks muidugi valitsusel luba tarvis ei ole küsida, siis see plats ei vasta kõigile nõuetele. Ei saa öelda, et sinna ei saaks maju üldse ehitada. Selle maa põhi on valge savi, ta on sookas ja majade ehitamise puhul tuleksid vundamentid siin tugevamad ehitada. Teiseks, õppeplats savi- ja mudase maa peal muutuks pärast vihmasadu kõlbmatuks, igatahes teda tuleks torutada, ja selleks tuleks riigil üleauruseid kulutada, mida aga selle platsi puhul, mis nüüd on antud sõjaministeeriumi tarvitada, kanda ei tule.

Edasi tegid arupärijad etteheiteid, et selle platsi andmine sõjaministeeriumile ei vasta sugugi sanitäär nõuetele ja nimelt, et hobuste ujutamine ja sõdurite suplemine rikkuda linna vee ära. See väide ei vasta sugugi tõele. Asi seisab selles, et hobuste ujutamise ja suplemise kohtade valikul on tähtis ja soovitatav tähele panna seda, kust poolt kuhu poole vesi jookseb. Viljandi järv ei ole umbne järv, vaid temas jookseb vesi ühest otsast sisse ja teisest välja. Ta tuletab meelde Peipsi ja Pihkva järve, kus kitsas riba kahte järve ühendab. Vahe on ainult selles, et Peipsi järvel jookseb vesi lõuna poolt sisse ja põhja poolt välja, kuna aga Viljandi järvel vastupidi jookseb. Viljandi linn ise asub järve suurema osa kaldal, kuna lõunapoolne, kitsusega lahutatud osa väljaspool linna on. Linn ise ujutab hobuseid ja laseb inimestel supelda seal, kus vesi järve sisse jookseb, nii et tal omal sogan vesi joogivee juurde valgub. Sõjaministeeriumi kavatsuste järgi ei ole aga seda karta, sest temal ei ole kavatsust tegemist teha selle järvega, mille kaldal linn ise asub, vaid tema kavatses hobuseid ujutada ja joota järve teiselpool otsas, kusjuures mudane vesi ei jookseks vastu vett linna alla, vaid päri vett järve teisest otsast välja.

Edasi on tehtud etteheiteid, et miks sõjaministeerium linnavalitsusele on soovitanud teid ehitada. Ma arvan, et linnavalitsus peaks

selle nõuande eest ainult tänulik olema, sest linnas on suurem liikumine ning linnateed peaksid olema nii korraldatud, et liikumine siis seisma ei jääks, kui üks tee kuskil ära ummistub. On teada, et maal teed vaksali juurde on harilikult ummikud, see on, et vaksalisse tuleb üks tee ja seal lõpeb. Maal on see kohane, sest maal on liikumine väikene. Ja kui ka teel takistus tekiks, siis ei ole maal teeäärde maju täis, ja võib kõrvale põllu peale pöörata. Viljandi linnaga on aga lugu nii, et üks tee viib majade vahelt vaksali juurde, ning lõpeb seal. Viljandi linnas asub suurtükivägi, ja kui üks pool vaksaliteed oleks tema all, siis jääks teine pool küll vabaks, kuid selle poole tee kaudu oleks võimalik ainult ühtepidi liikumine, kahtepidi aga mitte. See on aga linnas täiesti lubamatu. Sõjamineisterium leiab, et oleks väga tarvilik teine tee ajada vaksali juurest Pärnu maantee poole välja. See tee läheks läbi riigi maa, ja linna huvides peaks olema seks otstarbeks seda maad kätte saada. Kuid nähtavasti see linnaisasid ei huvita. Viljandi linnas on võimalik liikuda ainult piiratud teid mööda, sest ühest küljest on linnal järv, ning kahest küljest piirab teda Valuoja, mille üle ainult üks tee. Ainult neljandast küljest on liikumine lahedam. Kuid ka siin lähevad praegu kõik teed „Anstadt'i“ juurde kokku. Kui aga surnuaia ja „Anstadt'i“ juures tee on suletud, siis jääb terves linnas liikumine seisma. Et sõjavägede liikumise puhul linnas liikumine halvatud ei saaks, selleks on sõjamineisterium soovi avaldanud, et võimaldataks üle Valuoja teine tee ehitada, läbi Viljandi mõisa, see on jällegi riigi maast läbi.

See oleks õieti kõik, mis mul arupärimise peale vastata oleks, sest nagu ma juba alguses ütlesin, ei ole praegune valitsus mingisugust maad Viljandi linnalt võtnud ega sõjamineisteriumile andnud, millepärast need küsimused, mis arupärimises ette toodud, iseenesest ära langevad.

A. Vomm (stp): Arupärijad ei ole vastusega rahuldatud. Teen ettepaneku, läbirääkimised pidada 27. skp. koosolekul.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Vomm teatab arupärijate nimel, et nad vastusega rahuldatud ei ole. Teeb ettepaneku, läbirääkimised pidada teisel järgneval arupärimis-koosolekul, see tähendab kahe nädala pärast. Kuna aga kodukorra § 92. põhjal need läbirääkimised kodukorra korras sünnivad hiljemalt 14. päeval, — mille tõttu selle ettepaneku tarvilikkus ära langeb.

A. Vomm (stp): Teen ettepaneku, läbirääkimised arupärimise kohta pidada ühel järgmisel arupärimis-koosolekul.

Juhataja K. Einbund: On ettepanek tehtud, läbirääkimised pidada ühel järgmisel arupärimis-koosolekul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

20. „Ühisus Tartu eksporttapamajale“ riikliku laenu andmise seadus — O. Liigand'i, J. Sikkar'i ja Th. Pooli ettepanek.

O. Liigand (rhv): Teen ettepaneku, see seaduseelnõu anda rahaasjanduse komisjoni.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed. Niisugust seadust, nagu käesolev seadus seda on, ei ole seni nähtud. (Naer. Vahelhüüekeskelt: Riigikogu teeb

uued seadused.) Selles seaduses öeldakse otsekohe, et see on teatud ettevõtte laenuseadus, kus pealkiri väljendab seda otsekohe-
selt: „Ühisus Tartu eksporttapamajale“ riikliku laenu andmise seadus“. Tähendab, sellega tahetakse määrata kindlaks teatud ettevõttele riigikassast laen. (Segased vahelhüüded.)

Juhataja K. Einbund: Ma palun Riigikogu liikmeid kõnelejat mitte segada.

K. Tonkman (põl): Nii siis tehti ühe seaduseelnõu esitaja poolt ettepanek, see seaduseelnõu anda rahaasjanduse komisjoni. Kui tahetakse eksporttapamajade küsimust lahendada ja riiklikku laenu anda, siis tuleks laenuandmist üldistel alustel teha, mitte aga ära määrata üksikule ettevõttele. Veel enam, selle seadusega määratakse isegi summa kindlaks, kui palju nimelt raha saada tahetakse, kuid selle unustavad seaduseelnõu esitajad ära, et need summad, mis seaduseelnõus on ette nähtud, tuleva aasta eelarves ei seisa. Kui seda seadust lugeda, siis öeldakse, et 1927. aasta eelarve krediitid määratakse 25 miljonit marka. Härrad Riigikogu liikmed said tänase Riigikogu koosoleku ajal riigi eelarve kätte, kuid jõudsin niipalju eelarvet lehitseda ja läbi vaadata, et niisugust summat riigi eelarves ei leidu. (T. Kalbus, tõer: Eks paneme siis sisse.) Siis peab ka vastavalt näidatud olema, kus kohast see raha võetakse. Sellega oleks see seadus praegu enneaegne. (J. Piiskar, stp: Siis võtame ta vastu.)

Juhataja K. Einbund: Rkl. Tonkman, Teil on kõnelemiseks kolm minutit aega. Teie kõneag on lõppenud.

K. Tonkman (põl): Minu arusaamise järgi ei oska rahaasjanduse komisjon selle seadusega midagi teha, sest vastavad summad

puuduvad. Juttu võiks olla ainult sellest, et seaduseelnõu anda läbivaatamiseks eelarve-komisjoni. Praegusel kujul ei võiks seda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni mitte aga anda, vaid tagasi lükata.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Liigand'i poolt on ettepanek, anda käesolev seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on see ettepanek vastu võetud.

Kuna Riigikogu kaks tundi on töötanud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 19.

Pärast vaheaga jätkub koosolek kell 19.20 min.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

21. Põllumajapidamiste metsa varustamise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja **B. Oja**: Vabariigi Valitsuse poolt esitatud põllumajapidamiste metsa varustamise seaduseelnõu tahtis anda põllutöoministeeriumile õiguse, anda riiklikust maagavarast ehitus-, tarbe- ja küttematerjaliga varustamise otstarbel põllumajapidamiseks eraldatud maakohtadele juurdeloigetena metsamaid 1—3 ha, või küttematerjaliga varustamise otstarbel turbamaid. Maakomisjonil ei olnud selge, kui palju tahetakse käesoleva seaduseelnõuga põllumajapidamistele metsa juurde planeerida. Need andmed, mida põllutöoministeeriumi esitaja tõi, nägid ette kuni 10.000 ha. Kuid ka seda arvu ei põhjendatud. Need komisjoni liikmed, kes pooldasid käesoleva seaduseelnõu vastuvõtmist, eeldasid 30—40 tuhat ha, kui kõiki majapidamisi metsaga varustada tahetakse. Oldi ka arvamisel, et kõiki majapidamisi üldse metsaga varustada ei tuleks. Teiselt poolt toonitati seda, et kui kõiki majapidamisi metsaga varustada ei taheta, siis käesolev seaduseelnõu oma otstarvet ei täida ja tekitab pahameelt nende hulgas, kes metsajagamisel ilma jääksid. Oldi ka arvamisel, et kui keskmiselt igale majapidamisele anda kuni 2 ha metsa, siis tuleks meie metsadest kuni 100.000 ha juurde planeerida. Kui aga veel arvesse võtta, et popse ja alevielanikke tuleb ka metsaga varustada, siis tuleks kindlasti veel rohkem metsa planeerida. Komisjonis tuld otsusele, et ei ole ka sellega veel rahuldatud metsasaaja, kui tema 2 ha metsa kätte saab, sest metsa juurdekasv praeguste andmete järgi on pool kantsülda ha pealt, kuna keskmiselt iga meie majapidamine tarvitab aastas 2 kantsülda.

Ka ei olnud komisjonis selge, kui osa metsa riigi käest ära läheb, kas siis riik saab oma ülesandeid täita, näiteks raudteid varustada liipritega, riiklikke asutusi teise metsamaterjaliga varustada jne. Samuti ei olnud selgest, kuidas saab varustada neid asunikke, kes seni pole veel metsamaterjaliga varustatud. Komisjon kaalus seaduseelnõu ka riigi eelarve seisukohast. Siin toodi ette väga mitmesuguseid kalkulatsioone, isegi üksteisele vastukäivaid, mis sellest tingitud, et selgust ei olnud, kui palju metsa riigi käest tahetakse ära anda, millega ühenduses muutuksid siis ka riigi sissetulekud. Ka leidis komisjon, et põllutöoministeeriumil ja valitsusel õigus on üksikuid metsatükke likvideerida, kui nende valitsemine riigile kalliks läheb, ja selleks eriseadust tarvis ei ole. Kui aga tahetakse metsasaamine kohalikkudele elanikkudele hõlpsamaks teha, siis tuleks Vabariigi Valitsusel väljaandmise korda lihtsustada ja vastavate määruste väljaandmisega seda küsimust lahendada.

Teiseks oli kaalumisel küsimus, kas on otstarbekohane anda põllumajapidamistele turbamaid. Siin leidis komisjon, et turbamaad saab ainult siis kasutada, kui seda magistraalkraavidega kuivatatakse. Kui seda tehtud ei ole, siis on päris võimatu suuremaid turbamaid üksikutel kasutada, sellepärast et üksikutel võimalus puudub suuremaid magistraalkraave kaevata.

Maakomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev eelnõu tagasi lükata.

Põllutöominister **O. Köster**: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigivõimul on teatud kohustused, mille täitmise eest ta peab hea seisma ja üks niisugustest kohustustest on põllumajanduse, kui tähtsama rahvamajandusliku teguri oma kaitse alla võtmine, et kindlustada põllumajandusele sihikindlat arenemist ja lootusrikast kordaminekut. Ta peab hoolitsema põllumajanduse eest, kui kõige kindlama rahva jõukuse ja ühes sellega ka rahva kultuurilise edenemise võimaluse eest. Riiklik võim on kohustatud looma põllumajapidamistele sarnast stabiilset olukorda, et aset ei oleks kindlusteta meeolul.

Maaseadusega on riiklik võim püüdnud Eesti põllumajandusele teed avada lootusrikale tulevikule. Maaseadusega on võimalus antud kümneteletuhandetele perekondadele oma kodumaal põllumajanduse alal töötada ja tegutseda. Maauuendus peab aga ka neile kümnetele ja sajatuhandetele perekondadele kindlustust pakkuma majanduslikkude kriiside vastu, mis hävitada võivad maasse paigutatud aastaid kestnud töö ja hoolega kogutud

varandust. Meie põllumajandus on arenemas, kuid üksiku isiku töö ja hool ei suuda üksi nii kiiresti luua juurde uusi varandusi, et üle aidata teel leiduvatest ja ootamata tulevatest raskustest, ning siin peab riik appi tulema.

On selge, et see majapidamine kõige kindlamini majanduslikkudele vapustustele vastu peab, mis kõige kiiremini oludega kohaneda suudab. Et kohaneda, on tarvilik, et majapidamine oma looduslikkude omaduste poolt kohandamist võimaldaks ning et oleks selle läbiviimiseks tarvilikke tagavarasid.

Looduslikkudeks tingimusteks tuleb, peale maakoha üldasendi, turgude, juurdepääsete jne., pidada kõlvikute vahekorda, mis võimaldama peab majapidamise süsteemi ümberkorraldamist.

Ehk küll peatuda tuleb kuiva aine juures, siiski on see käesoleva seaduseelnõu juures tarvilik, ja ma toaksin ette mõned statistilised andmed meie põllumajanduse kohta. Põllumajapidamiste arv oli Eestis 1925. a. üleskirjutamise andmete järgi: Ostutalused omanikkude käes pidada: 50.617, üldsuurusega 1.668.457,6 ha. Sellest oli põllu all 508.617,2, heinamaa — 486.926,2, karjamaa — 441.519,3 ning metsa — 76.830, 2 ha.

Raha-renditalundid ostutalu maadel: 7.398 — üldsuurusega 106.983,3 ha. Sellest oli põllu all 43.614,6, heinamaa — 27.458,7, karjamaa — 24.148,8 ja metsa 4.849,1.

Ostumaadel asuvad talundid, mis kasutatakse segarendi ehk pooletera alusel: 1.977 — üldsuurusega 37.518,0 ha. Sellest oli põllu all 14.944,7, heinamaa — 10.054,7, karjamaa — 8.446,4 ja metsa — 1.373,8 ha.

Peale selle talud Petseri ja Narva taga: 18.970 — üldsuurusega 348.421,0 ha. Sellest oli põllu all 114.062,3, heinamaa — 84.052,5, karjamaa — 58.510,3, ja metsa 37.082,9.

Kokku vanu talundid: 79.022. — üldpindalaga 2.161.379,9 ha. Sellest oli põllu all 681.238,8, heinamaa — 608.492,1, karjamaa — 532.624,8, ja metsa — 120.136,0 ha.

Riigistatud maadel oli vanu renditalusid: 17.679 — üldpindalaga 409.795,7 ha. Sellest oli põllu all 113.902,1, heinamaa — 136.413,4, karjamaa 112.878,8, ja metsa — 11.310,4 ha.

Asundustalusid: 29.860 — üldpindalaga — 497.746,2 ha. Sellest põllu all 215.267,9, heinamaa — 148.758,3, karjamaa — 92.360,9 ja katastrimetsa — 16.581,9 ha.

Kõlvikute järgi oli riigi üldpinnast põllu all 23,40%, heinamaad — 24,04%, karjamaad 16,97%, metsa 20,51% ja muud maad 15,08%, missugune vahekord üldriiklikult tuleks meil normaalseks lugeda.

Kui nüüd arvesse võtta eramaadel asuvate majapidamiste kõlvikute vahekorda, siis sel-

gub, et põldu oli 35,95%, heinamaad 26,44%, karjamaad 22,08%, metsa 5,86% ja muud maad 9,66%. Kui meie võrdleme üle riigi kõlvikute vahekorda eramajapidamiste vahekorraga, siis oli põldu üle normaali 12,55%, heinamaad 2,40% ja karjamaad 5,11%, kuna metsa alla normaali oli — 14,65% ja kõlbmata maad — 5,42%.

Sarnane kõlvikute vahekord on täiesti arusaadav, kui meie meelde tuletame ja tagasi vaatame meie põllumajanduse üldarenemise peale.

Aastasadade kestusel on püütud talupoegade kasutada anda maa-alasid, mis kõigerohkem nõuavad tööd ja vaeva ja kus tootmine on kõige kallim, kuid ühtlasi ka kõige kõikumavam ja risk suurem.

Metsamaad, kus loodus kõige kindlamini tasub hoolitsemise eest, kus kapitali ja töö mahutus kõige väiksem, need maa-alad ei kuulunud põllumajapidamistele tarvilikkude kõlvikute hulka. Endisel Liivi- ja Eestimaal ei tõuse metsamaa protsent keskmiselt üle 4,61%, kuna Petserimaal, kus agraarolud teised olid, tiheda rahvaarvu peale vaatamata, metsamaa välja teeb talumajapidamiste juures üle 10,64%.

Nagu teada, ei ole mets mitte üksi tarvilik faktor põllumajapidamise jooksvate tarviduste rahuldamiseks, vaid tema moodustab tagavarakapitali, mis põllumajapidamise seisukorda stabiilsena aitab hoida. Et siin tööoludega tegemist, tõendab asjaolu, et tagavarakapitali puudumisel meie põllumajapidamiste seisukord kriiside ajal äärmiselt raskeks kujuneb ning tõsiste tagajärgedega arvestama peab. Metsamaade vähesus meie vanatalude juures on olnud üheks põhjuseks, miks meie põllumajandus sihikindlalt areneda pole suutnud. Metsamaade puudus põllumajanduses tähendab loomulikkude tagavarade puudumist, ilma milleta on kindlusetu maamajandus.

Maaseadusega taheti agraarkorraldust meil rajada tervele alusele, taheti heaks teha ajaloo kestel sündinud ülekohtu, taheti luua kindlaid ja eluvõimsaid väikemaapidamisi, kuid nagu tegelik elu näitab, metsata. Maaseaduse § 23 nägi otsekohe ette, et võrandatud mõisate metsad ei tule jagamisele, vaid jäävad riigi omanduseks. Selle normiga olid uued talud veel ebakindlamale alusele rajatud, kui vanad, kel vahel siiski õnnestus mõisniku armust metsa talu külge saada.

Riigistatud talude kõlvikute vahekord vanade talundite juures põllu all 27,79% (+ 4,39% üle normaali), heinamaa 33,29% (+ 9,25% üle normaali), karjamaa — 27,55% (+ 10,58% üle normaali), metsa — 2,76% (— 17,75% alla normaali), muud maad —

4,97% (— 10,09% alla normaali), asundustalude kõlvikute protsentuaalne vahekord annab veel kujukama pildi. Asundustaludel oli põllu all 43,25% (üle normaali 19,85%), heinamaa — 29,89% (+5,85% üle normaali), karjamaa — 18,56% (+1,59% üle normaali), metsa — 3,33% (— 17,18% alla normaali), ja muud maad — 4,97% (—10,9% alla normaali). Nagu ma tähendasin, keelas maaseadus otsekohe metsa asundustaludele andmast ja vanadele majapidamistele jätmast, kuid siiski on seda elunõuetele vastu tulles tarvilikuks leitud ja tehtud, ja maaseadus ise on selle tagajärjel väikese muudatuse üle elama pidanud, olgugi et § 23. täiendati märkusega, mille alusel metsamaade külge pidi jällegi tagasi liidetama vastav maa-ala. Maaseaduse § 23. muutmisega on Riigikogu tunnistama pidanud, et põllumajandusliikudes huvides ei tule kõiki metsi riigi kätte koondada, vaid osa erakasutamisele tuleb anda. Maauenduse läbiviimisel on põllumajapidamiste varustamine metsamaaga lahendamist leidnud meie naabrite juures. Läti maaseaduse § 28. põhjal antakse põllumajapidamistele metsa, kuid mitte üle 3 ha. Kalameestele ja teistele vähematele kohtadele antava metsamaa-ala suurus ei või üle 1 ha olla. Ka Soomes maade koloniseerimisel ja korraldamisel püütakse põllumajapidamisi varustada metsamaaga. (J. Voiman, stp: Aga palju Soomes metsa on, võrreldes meiega?) Ütlen otsekohe.

Kuidas on kujunenud kõlvikute vahekord ja metsaomandus teistes riikides, siis luban selleks ette tuua mõned näited. Soome vabariigi pindala on 37.742.600 ha suur. Sellest on põldu ainult 5%, metsa all 56%, või 21.179.000 ha

Metsadest on riigi omandus 7.614.000 ha või 35,9%.

Fiefland	—	205.000 ha	või	1,0%
Kirikute	—	251.000	„	1,2%
Linnade	—	60.000	„	0,3%
Ühisuste	—	1.714.000	„	8,1%
Eraomanikkude	—	11.335.000	„	53,5%

Soomes tuleb 100 elaniku kohta 490 ha.

Rootsis on 1918. a. andmete järgi põllu all 9,44%, rohumaa all 2,74%, metsa all 57,89%.

Metsadest on riigi omanduses ainult — 35% ja 100 elaniku peale tuleb Rootsis 381 ha. (J. Tõnisson, rhv: Aga kas riik ei katsu seal iga aasta juurde võita?) Ma puudutan seda ka veel.

Shveitsis 1919. a. andmetel oli põllu all 25,22%, rohumaa all 28,42%, metsa all 23,47%.

Riigi päralt oli metsamaast ainult 5%, ja 100 elaniku kohta tuleb 25 ha.

Prantsusmaal oli 1919. a. põldu — 41,58%, rohumaa 19,93%, metsa 18,67%, selles oli riigimetsa 12% ja 100 elaniku kohta tuleb 24 ha.

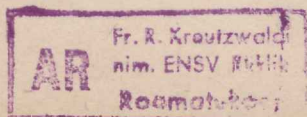
Saksamaal oli enne sõda 1913. a. põldu 45,87%, rohumaa 16,19%, metsa 27,02%.

Riigile kuulus metsadest 35%, 100 elaniku kohta tuli 22 ha. Vähesese metsaga riikide hulka kuuluvad Taani, kellel metsa ainult 8,54% — 1919. a. — ja Hollandi, kellel metsa oli 1920. a. 7,16%.

Ka nendes maades on suurem osa metsadest eraomandus. Taanis tuleb 100 elaniku kohta 12 ha ja Hollandis ainult 4 ha.

Uutest riikidest on metsarikkuse poolest esimesel kohal Läti, kellel metsamaa välja teeb 29,2%, ning metsadest on ligi 90% riigi omanduseks läinud maaseaduse alusel, kuid seal on põllumajapidamiste metsaga varustamine maaseaduses eneses ette nähtud.

Kui nüüd Lääne-Euroopa riikides märgata on püüet, riigi päralt olevate metsaarealide suurendamist, siis sünnib see sihikindlalt vastavalt metsamajanduse poliitika nõuetele. Meil aga sai riik kogu metsapinnast omale 85% maaseaduse kaudu, ning selge on, et metsamajanduse poliitika seisukohalt otstarbekohane ei ole riigi käes pidada kõiki üksikuid metsaalasid, mille omanikuks ta maaseaduse alusel saanud, eriti aga arvestades meie põllumajapidamiste kõlvikute vahekorraga. (J. Tõnisson, rhv: Miks see nii selge on?) Ehk ootaksite, härra Tõnisson, lõpuni, ma räägin läbi ja selgitan edasi. (M. Martna, stp: Muidu läheb segamini.) Pole karta. Kui nüüd Vabariigi Valitsus esitas Riigikogule põllumajapidamiste metsamaaga varustamise seaduseelnõu, siis oli selle sihiks, luua põllumajapidamisele võimalust mööda stabiilset seisukorda ja vabastada põllumajandust nendest soovimata arusaamatustest ja takistustest, millesse põllumajapidamised on asetatud metsade riigistamise tagajärjel. Maaseadusega on riigi käes 85% kogu vabariigi metsadest. Võõrandatud metsadest on seni üle võetud ja korraldatud 743.511 ha. Kui kõik võõrandatud metsad korraldatud, siis võib riikliku metsapindala soodeta ja rabadeta arvata ümmarguselt 800.000 ha peale. Kui Eesti vabariigi elanikkude üldarvuks võtta 1.100.000 hinge, siis tuleks 100 elaniku kohta ümmarguselt riigimetsi 73 ha. Seega suudavad riigimetsad üksi peale kõigi kodanikkude tarvete rahuldamist, kui selleks harilikku teoreetilist normi arvata, 100 inimese kohta 35 ha, ka suuremat osa metsasaadustest eksporteerida võimaldada. Võttes aga arvesse ka erametsi tuleb iga 100 inimese kohta 81 ha. Nii oleme meie metsapinna poolest elanikkude arvuga võrreldes täiesti rahuloldaval seisukohal.

Kui arvatakse, et metsa, kui suurema tähtsusega majanduslikku tegurit, riigi monopoliks tuleb teha, siis ei tohi unustada, mis sellega kaalu peale pannakse. Tuleb otsustada, missugust haru — kas põllu- või metsamajandust tähtsamaks tuleb pidada. Ei saa salata, et mõlemad alad riiklikult tarvilikud ja ühtlast tähelepanu väärivad. Kui see nii on, siis ei tohi ka ühte ala teise arvel eelistada, vaid nende mõlemate rahvamajanduslikkude harude edendamiseks tuleb tõsiselt kaasa aidata ja mitte pimesi eelarvamistest kinni hoida.

Kui põllumajapidamiste metsamaaga varustamise küsimus üles võeti, tekkis küsimus, missuguseid põllumajapidamisi metsamaaga varustada ja kui palju neid majapidamisi on. Vabariigi Valitsus asus seisukohale, et põllumajapidamistele tuleks võimaldada tarbe- ja ehitusmaterjale ja samuti ka kütet. Kui arvata keskmiselt talundi tarvitud puumassi järele aastas 2 kantsülda, siis peab igal talundil tarvitada olema 2—3 hektaari metsamaad, arvates iga hektaari keskmise puumassi aasta-produktsiooniks 0,75 kantsülda. (Aruandja B. Oja: Kas keskmine on nii suur?) Arusaadav, et riigil sarnases ulatuses põllumajapidamisi metsamaaga igal juhtumisel varustada võimalus puudub, kuid siin tuleb toimida olemasolevate võimaluste piirides, ning metsamaadest juurdelõigete andmist tuli võimalikuks pidada ainult neil juhtumistel, mil talu piirides kasvavate puude mass alla 20 kantsüllal, see on keskmiselt 1 hektaari läbiraaiatud metsa puumass. Kui nüüd küsida, kui palju taludel on puumasse alla 20 kantsüllal, siis võib täpseid andmeid anda alles pärast talu metsade grupeerimist.

Kui arvesse võtta, et meil heina- ja karjamaadel sageli kaunis rohkesti metsa kasvab, siis tuleb kalkulatsiooni tegemisel ka neid kõlvikuid arvesse võtta, sel juhtumisel ei tohiks talundite arv, mis õigustatud metsa juurde saama, üle 1,3 üldarvust olla.

Vabariigi Valitsusel oli kavatsus teatud norme üles seada vastavas määruuses, kui seda aga tahetakse teha seadusega, siis võib seda ka muidugi seaduses fikseerida.

Kitsendavaks faktoriks on ka talu asend. Ei saa loomulikuks pidada metsamaadest juurdelõigete andmist kauguses, kus selle majandamine raskeks kui mitte otse võimatuks ei muutu. Juurdelõiget tuleks teha, kui talumaa piiridub või otsekoheselt läheduses metsamaaga asub. Asub aga mets kaugemal, siis võiks üksikuid, eraldi metsamassist seisvaid metsatükke ühiseks ära jagada, et taludel võimalik oleks metsa kaitset ja kasutamist ühistel alustel korraldada. Kui talude asend arvu veelgi vähendab, kus juurdelõigete and-

mine võimalik, siis ei tohiks planeerimise alla kuuluv metsamaa üle 8% riikliku metsa üldpindalast tõusta, sarnast maa-ala on aga võimalik tükeldamisele määrata ilma hädaohuta üldmetsamajanduse seisukorrale. Küsimuses seisaks ka pearakusena, nagu juba tähendasin, peale metsatükkide, metsakiilude ka soomaad, mis umbes 300.000 hektaari. Metsamaadest juurdelõikeid oli kavatsus anda alustel, mis riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduses ette nähtud.

Selle tagajärjel tuleks müügile mets eraldi ja maapind eraldi. Maapinna hinnaks oleks seaduse § 7. ettenähtud alustel kindlaksmääratud hind, kuna metsamüüki oleks toimetatud sama seaduse § 8. alusel, mis võimaldab metsa sarnastel tingimistel müüa, et riigi huvid kindlustatud on ja müüdüd metsa kasutamist kontrollida võib. Ei lähe andmisele mitte ainult hea mets, nagu tähendada püüti, ja ka mitte odavam, tulevad müügile ka sood, kus metsa pole või on vähe. Kuid pean tähendama, et üksikutes metsatükkides on metsa ka harvendatud, nii et küsimus ei seisa mitte ainult heades metsades, ja pean ka tähendama, et need lõiked ei lähe omandamisele mitte 20 aasta taksi hinnaga, nagu ühes ajalehes näidata püüti, vaid selle hinnaga, mis arvestatud nimetatud paragrahvi alusel ja mis väikene ei ole.

Nagu eelpool tähendatud, on seaduseelnõu ette nähtud esialgu raamisedaduse ja selle tegelik elluviimine Vabariigi Valitsusele usaldatud. Kui leitakse, et Vabariigi Valitsusele nii suuri võimupiire otstarbekohane ei ole anda, siis võiks seadust eelpooltähendatud põhimõtetel komisjonis täiendada, kuhu seaduse võiks tagasi anda. Käesoleva seaduse arutamisel ei tohiks aga üldse unustada, et see seadus on sihitud põllumajapidamiste seisukorra kindlustamiseks. Kus põllumajanduse-riigi põllumajanduses kindlusteta olek valitseb ja majapidamised korraldamata, seal võib hävineda ka meie riigi suur moraalne aluspõhi. Vabariigi Valitsus on selle seadusega püüdnud meie talumajapidamisi elujõulisteks muuta, ja selleks tuleks meie põllumajanduse huvide kaitsjatel kaasa aidata.

A. Vomm (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Maakomisjon on ette pannud, põllumajapidamiste metsaga varustamise seadus — Vabariigi Valitsuse ettepanek, tagasi lükata.

Härra põllutöominister tuli Riigikogusse samuti, nagu maakomisjoni, kaitsema selle seaduseelnõu otstarbekohasust, põhjendades, et ilma metsata ei saa praegusel ajal maad otstarbekohaselt kasutada, nii vana kui ka uue põllupidaja seisukohalt. Praegune metsaga varustamise viis ja kord on põllumajapida-

mistele, olgu vanadele või asunikudele sarnane, et ta ei rahulda meil maal elavast kodanikust ühtki. On kuulda üldine nurin, üldine rahulolematumus, on välja kujunenud õigustatud nõue, et seda korda tuleb muuta, tuleb muuta nõnda, kuidas ta meie oludele ja meie inimeste nõuetele kohane on.

Suuremalt osalt peetakse metsamajanduse ja metsakasutamise viisid endiste Vene seaduste põhjal. Üks osa seadusi on muudetud. Asutavast Kogust peale on muuderud ja katsutud kohendada Eesti olude kohaselt nii mitmetki Vene seadused. Mõnes kohas on vastu tulnud rohkem, kui Vene ajal, on maksmata pandud uued määrused, eriti asunikudele ja ka vanade talude pidajatele.

Mõnes kohas oli Vene ajal talunikkudel kergem metsa saada iga aasta müügile minevate lankide näol. Eesti valitsus on ka sarnaselt metsamüüki korraldanud, et maal elavad kodanikud ei tohi alghinnaga ehk taksihinnaga metsa kätte saada, vaid suurkaupmees peab veel vahetasu kätte saama.

See korraldus pandi meil maksmata 1922./23. majandusaastast. Siis sealt peale anti mitte määrus vaid ringkiri kohalikkudele metsaülematele, et võib ka taluomanikkudele üksikuid puid müüa. Hiljem anti veel täiendav määrus, et võib korraldada ka omavahelisi võistluspakkumisi nende lankide peale, mis on oksjonist üle jäänud. Ma ei mäleta kindlasti, kuid vist 1924. aastal võeti vastu metsatööstuse põhimäärused. Need panid sarnase aluse, et kohalikud metsaülemad püüavad neid lanke, mis lähevad kohalikkude elanikkude rahuldamiseks, halvemaid määrata, kui oksjonile ja riigimetsatööstusele. Metsatööstuse põhimäärused näevad ette, et 50% puhaskasust läheb kõrgematele ametnikkudele. Nüüd võib tihti näha, et sihikindlalt lähevad paremad metsatükid riigimetsatööstusele ja oksjonile, kuna järeljäänud tükkidest mingisugust eksportkaupa ei saa valmistada ja viimaste peale võivad siis kohalikud elanikud võistluspakkumisi toimetada. Peale selle võib nimetada, et lahtised inimesed, see on töölised, käsitöölised ja väikemaapidajad võivad ka saada riigi poolt materjali kütteks, 3 kantsülda riigimetsatööstuse poolt valmisraiutud puid. Siin peab tähendama, et see on eluvõoras korraldus ja ei vasta mitte maaelanikkude huvidele. Väikemaapidajad tahaksid näha, et see 3 kantsülda antaks kätte kasvavate puude näol, et nad võiksid tööst vabal ajal küttematerjali raiudes seda aega kasulikult ära kasutada, ühtlasi jääks ka valmistamise kulu maksmata.

Nii näeme, et määrused on antud välja põllutöoministeeriumi, metsade peavalitsuse ja nõnda edasi poolt. Siin paistab, nagu ei

tahaks Vabariigi Valitsus ja metsade peavalitsuse juhataja sarnasel kujul vastu tulla, et see oleks rahva ja riigi huvide kohane.

Asunikkudele on määratud 16,48 k. s., nüüd, kus asunikude hoonete ehitus lõpule on jõudnud, on näha, et sellest ei jätku tarvilikkude hoonete ülesehitamiseks.

Käsitöökoha peale on määratud 8 kantsülda, ja neile asunikkudele, kelle krundi peal on vanu hooned, need võivad saada 8 kantsülda. Selle normiga ei saa otstarbekohaselt kõige väiksemaidki majapidamisi rajada, ilma et tarvilikkudest hoonetest puudust ei tunduks. Kui materjali välja antakse, siis antakse seda mitte niisuguses korras, nagu ette nähtud: nimelt kõlbulikus ehitusmaterjalis — palkides 21 jala pealt 9—14 tolli jämeduses. Tegelikult aga saavad asunikud puid vakamaa viisi, kus puumass teeb välja pinna peale küll 16 kantsülda, aga tegelikult saavad 4—5 kantsülda lehtpuid, mida ehituseks ära tarvitada ei saa. Kirja on küll pandud, et lehtpuude asemele võib saada okaspuid, kuid sellest saavad metsaülemad isemoodi aru ja talitavad igaüks oma äranägemise järgi. Nii oleks praegu üldine seisukord maapidajate metsamaterjaliga varustamise asjas. Praegune seaduseelnõu, mis Vabariigi Valitsuse poolt ette pandud, oli maakomisjonis arutamisel. Selle seaduseelnõu arutamise juures oli õige omapärane kord maksmata, mida meil seni nähtud ei ole. Ei olnud võimalik mingisugust ülevaadet saada, kui palju põllumajapidamisi saaksid selle seaduseelnõu põhjal varustatud, kui seaduseelnõu seaduseks saab, ja kuipalju põllumajapidamisi nii vanu kui ka riigi renditalusid, kui palju neist enim on metsaga varustatud. Selge on, et riigi renditalude kohta andmed täpsemad on, sest nad on hiljem rajatud, kuna vanatalude kohta andmeid raske on saada. Et selgust saada, oleks tarvilik olnud, et vastavad asjatundjad oleksid maakomisjonile usaldusväärilisi andmeid andnud, et komisjoni liikmetel oleks selge pilt olnud, ja komisjoni liikmed oleksid olnud teadmised, et kui meie selle seaduseelnõu vastu võtame, meie nii- ja niipalju põllumajapidamisi metsaga varustame. Metsade peavalitsusest vastati maakomisjonile, kui sinna kutse saadeti komisjoni istumisest osavõtmiseks, et metsade peavalitsus ei saa maakomisjoni töödest osa võtta temast mitte olenevatel põhjustel. Mis see tähendab? See tähendab seda, et Vabariigi Valitsus või vähemalt üks valitsuse liige on metsade peavalitsusele ära keelanud maakomisjoni koosolekule minemise. Teisiti seda tõlgitseda ei saa. Lugupeetud Riigikogu liikmed! Olgu nüüd kes tahes komisjoni liige asjatundja ühes või teises küsimuses, aga ükski inimene ei saa

nii universaalne olla, et tal oleks täielik ülevaade asjadest ja majapidamisest, millega temal tegelikult ei tule tegemist teha, ei saa ka ülevaadet ja selget pilti sarnasest majapidamisest raamatute või arvude järgi. Nõnda jäid mitmed küsimused, mis komisjoni liikmete poolt valitsusele esitati, vastamata.

Seaduseelnõu sisu on õige lühikene ja kõneleb põllumajapidamiste metsaga varustamisest, põllumajapidamiseks eraldatud maa-kohtadele. Seda tuleb mõista nii, et olgu see vanatalu, asundustalu, popsi- või käsitöökoht, olgu koht 1, 10 või 100 tiinu suur, igale, kellel on alla 20 kantsülla metsa, tuleb anda 1—3 hektaari metsa. Aruandja näitas ära, ja seletuskirjas on ka ära näidatud need arvud, mis komisjonis ette toodi. Üks osa arvudest on väga autoriteetlikult poolt antud, nimelt sai maakomisjon kuulda asjatundjate arvamist selle kohta. Kui põllutöoministeerium või valitsus — meil ei ole teada, kes — ära keelas metsade peavalitsuse esitaja komisjoni ilmumise, palus maakomisjon Tartu ülikooli juurest vastava asjatundja saata, et maakomisjonile ülevaadet anda meie metsamajapidamisest. Tartu ülikooli metsateaduskonna esitaja härra professor Mathiesen näitas ära, kuipalju läheks meil metsa tarvis. Meil on üldse üle 120.000 põllumajapidamise üksuse ja nende rahuldamiseks läheks tarvis 105.000 hektaari metsa. Ja kui arvesse võtta seda sihti, mida tahetakse kätte saada seaduseelnõuga, siis peab arvestama sellega, et keegi maapidajatest ei taha saada soostunud või nooremast metsa, vaid kõik tahavad täiskasvanud metsa, 60-, 80-, 100-aastast. Sarnast metsa meil Eestis üldse üle tähendatud kogusumma ei ole. Seaduseelnõu tahab põllumajapidamisi varustada metsaga teatud otstarbeks — ehitusmaterjaliks ja küttevarustuseks. Näidati, et praeguse iga-aastase metsakasutamise viisi juures raielankide juures keskmiselt 1 tiin annab umbes pool kantsülda materjali aastas, see on metsa juurdekasv. Sellest aga ei saa meil väiksemgi majapidamine rahuldatud. Edasi, neis piirkondades ja maakondades, mis metsavaesed on, — Saaremaal — toodi ette, et kui meie annaksime seal igale põllumajapidamisele 1 tiinu metsa, siis tuleb ligi kuustuhat tiinu puudu. Niisama teistest maakondadest, kus ka ette antud 10 aasta langid — ette raiutud, ei jätkuks igale põllumajapidamisele. On metsarikkaid maakondi, kus tuleb ka selle tagajärjel niisugune pilt. Viljandimaa ei ole ka kõige kehvem metsapinna poolest, aga Viljandimaal on mitmed ringkonnad — Põltsamaa, Tarvastu ja Valgamaa piiri ääres, kus kohalikud elanikud kannatavad metsamaterjali puuduse all, eriti tarbepuude puuduse all — ei ole küllalt metsa seal.

Näiteks Loodi metskonna piirides võib seda tähele panna, et seal ei jätku puid ka kõige hädatarvilikumateks vajadusteks, ja kui seal antakse igale majapidamisele 3 tiinu kasutada, siis on korraga kõik mets ära hävitatud ja 40—50- verstalistes piirides ei ole elanikkudel sealt ümbruskonnast pulkagi saada. Praeguse korra juures on aga märgata, et on püütud metsaametnikkude poolt niisugust korraldust teha, et sealt kallis metsamaterjal ei läheks ekspordmaterjaliks, nagu see sünnib jõgede ja raudteede äärsetel kohtadel, vaid et tema jääks kohalikkudele elanikkudele tarbematerjaliks. See näitab, et ikkagi üldise majandusliku kasutamise viisi juures enam-vähem rahuldatud saavad kõik kohalikud elanikud, aga kui igale kätte anda oma jagu, siis jääb nii mõnelegi puudus, ja ei ole ka metsasaanutel sarnase kasutamise viisi juures metsa peaaegu enam kustki võtta.

Kõige keerulisem ja imelikum tuleb aga see ette, kui seaduseelnõu oma 4—5 paragrahvilises ulatuses ütleb väga kategooriliselt, et kõik need majapidamised, kellel alla 20 ha on, võivad saada metsa kuni 3 ha. (L. Johanson, stp: Võib saada ja võib ka mitte saada — härra ministri äranägemise järgi. Hammersaab, teine eisaa.) Maeitaha üldiselt öelda, aga väga liialdatud see ka ei ole, kui kõneldakse, et meie talupidajad on viimasel aastatel hakanud majanduslikult kiratsema, et see just metsapuuduse tõttu oleks. See on igatahes põhjendamata. Mõned on küll kitsikuses, aga teised ei ole, kuid üldine nähtus on, et talupidajad on hakanud müütama metsa, mis neil käes on. Sagedasti aga on see kitsikusse jäämine tulnud just priiskamisest ja prassimisest. Praegu võime tähele panna, et talupidajatel, kellel aastat 4—5 tagasi veel kenad metsad olid, nüüd enam palju metsa ei ole. Ei hoolita enam metsast, vaid kutsutakse ta võimalikult ruttu maha müüa. Praegu on igatahes sarnast meeoleolu meie talupidajate seas olemas, ja see käesolev seaduseelnõu ei avalda selles suhtes igatahes parandavat mõju. Selle meeoleolu kohaselt on ka tekkinud nähtus, mida meie rahva seas igaüks võib tähele panna, et püütakse sedagi maha müüa, mis veel alles on, et siis riigilt 3 tiinu asemele saada.

Kuna praegu valitsuse seljataga seisvad rühmad, see on praegune koalitsioon, selle seaduseelnõu vastuvõtmist toetab täies koosseisus, siis on meil kindel põhjus eeldada, et see seaduseelnõu võetakse vastu ja pannakse maksuma sarnasel kujul. Kui kellelgi on veel 20 kantsülda metsa, siis katsub ta tingimata seda hävitada. Maakomisjonis olid kõik koaleeruvad rühmad sellel arvamisel, et see seaduseelnõu on küps vastuvõtmiseks. Kui opositsioonis seisvad rühmad esitavad seaduseelnõu, siis

on ometi mõeldav ja arusaadav, et see seaduseelnõu võib olla tarvilikul korral tuleb täiesti ümber töötada, hoopis teised põhimõtted sinna sisse viia, sellepärast et üksikul Riigikogu liikmel ei ole kasutada kõik need andmed, mis Vabariigi Valitsusel on. Kuid käesolev seaduseelnõu kannab ometi pealkirja „Vabariigi Valitsuse ettepanek“, ja Vabariigi Valitsus on ette pannud, see seaduseelnõu selle põhimõttega vastu võtta, et riigi metsad tulevad ära jagada ja iga põllumajapidamisele tuleb metsa anda. (Töö-hoolekandeminister O. Tief: Teie olete valesti aru saanud!) Siin on öeldud „et iga eraldatud põllumajapidamise üksusele“..... (Töö-hoolekandeminister O. Tief: Seal on öeldud, et põllutöoministril on õigus anda — V. Maaker, as: Lugege enne seaduseelnõu läbi, siis tulge rääkima!) Ma olen seadust lugenud ja mulle tuleb meelde selle vahelhüüe puhul härra põllutöoministri ütelus maakomisjonis, kui ära näidati Tartu ülikooli esitaja prof. Mathiesen'i poolt, et ei saa rahuldada kõiki, siis härra põllutöominister ütles... (Põllutöominister O. Köster: Ei ole käinud seal!) Härra põllutöominister, Teie saadate ometi maakomisjoni põllutöoministeeriumi esitaja, kes põllutöoministeeriumi nimel kõneleb, siis kõneleb ta ka Teie nimel. Nimelt tähendati komisjonis, et ei taheta anda metsa igapähele põllupidajale, vaid üksikutele, kellele põllutöominister heaks arvab ja kellele võimalik anda. Aga seaduseelnõu ei piira seda võimalust ja ei näita, missugust maapidamise liiki, kas normaal-, suurtalu liiki või asunikku see puudutab. Seniajani ei ole ükski Vabariigi Valitsus ega põllutöominister enne praegust valitsust niisugust põhimõtet seadusesse katsunud pookida. Eelmised valitsused on katsunud seaduseelnõusid kokku seada sarnases sihis, mis ütlevad otsekohe ära, mida tahetakse kätte saada ja missugust rahvakihti tahetakse teatud seadusega soodustada või rahuldada. Täna tuli härra põllutöominister ja kaitses seda seaduseelnõu, korrates oma ütelist sõnadega, et kõiki ei ole võimalik rahuldada, vaid ainult mõnda üksikut. (Põllutöominister O. Köster: Ei ole nii öeldud!) Need on asjaolud, mis meile annavad tõsist põhjust kahelda, et selle seaduseelnõu otstarb, mida temaga tahetakse kätte saada, — seda tema ei anna. Ta võib tuua äärmise korrupsiooni, sellega pääseb valla äärmine omavoli, ametkondades võib seda kindlasti ette kujutada siis, kui tahetakse põhimõtet maksma panna, et põllutöominister võib anda mõnele väljavalitule. Seni on metsaülemate ja metsametnikkude kohta rahva poolt kõige enam kaebusi tulnud. Selle uue süsteemi juures tuleb seda kindlasti enamgi veel ette.

Edasi oli kõne all maakomisjonis ka see, mis käesoleva küsimusega seotud on, nimelt metsakaitse küsimus. Põllupidajad, kes saavad 20—30 klm. kaugusel 1 dessatiin metsa, neile on raske ja mõnel juhtumisel täitsa võimatu metsakaitset korraldada. Ei ole seaduseelnõus midagi ette nähtud, kuidas metsakaitset korraldatakse, kas on igatüki ise kohustatud oma äranägemise järgi talitama või peaksid selleks mingisugused sundmäärused maksma. Niisama ei näidata seaduseelnõus ära, kuidas võib metsasaaja metsa kasutada, kas võib kohe hakata maha raiuma või tuleb siin teatud süsteem läbi viia. Seda kõike ei ole siin seaduseelnõus ära näidatud. Meie endistes mõisa-metsapidamistes oli süsteem, oli teatud majapidamine, on ka meie riigil see metsamajapidamise alal ette nähtud, kuidas metsa kasutada, — aga käesolev seaduseelnõu jagab riigi metsad ära, andes maapidajatele 1—3 tiinu suuruste tükkidena metsa, — siis peab järeldama, kuna seadus selle kohta midagi ei ütle, jääb kasutamiseviis igapähele oma määrata. Usun, et aasta pärast, võib olla 2—3 aasta pärast, kui seaduseelnõu ellu viiakse, siis võib nendes kohtades, mis metsavaesed on, 40—50 ja enam-verstalistes piirides näha lagedaid maid, kus ei ole ainustki metsatukka. See on päris kindel, kui üksikud majapidamised saavad keskmiselt 2 tiinu metsa. Sellel metsasaajal on tarvis hooned üles ehitada, ja sellest metsast läheb üks tiin maja ehitusmaterjaliks. Teine tiin jääb niisugust metsa, mis praegu tarvilik ei ole, maja ehitamiseks, mets, mis kasvada tahab, jääb ajutiselt kasutamata. Kuid teiselt poolt võib see mets tuule, tormide, üldse looduse jõudude mõjul maha murtud saada, — siis peetakse paremaks see ära koristada, tarvitades teda kütteks. Sest mis käes, on käes — on tösi.

Selles küsimuses seisab põhimõte, kuidas on otstarbekohasem anda metsamaterjali põllumehele, kas tulevad ära jagada riigimetsad või pandagu paremad määrused ja korraldused maksma metsamaterjaliga varustamises. Praegused viisid ei rahulda aga kedagi, need tulevad kindlasti parandada. Neid tuleb parandada. Teie käes on põllutöoministeerium, põllutöoministeerium on aga metsade peavalitsuse juht ja otsekohe ülemus. Põllutöoministeerium võib ka määrusi maksma panna. (Vahelhüüe R. Penno, as poolt.) Praegune valitsus on juba teine, kus põllutöominister teie ridadest on, kuid ometi kannatavad eriti asunikud väga palju. Ei suudeta neile kätte anda normi, mida peaks juba ammu, öieti 1919. a. kätte antama. Neile aga antakse nüüd kõige alaväärtuslikum, kõige narrim mets, mis üldse olemas on. Seda tehakse

sihilikult. Tahetakse ainult provotseerida seda kihti, näidatakse ära, et lahendust ei tule. Pannakse lihtsalt teine viis maksma, jagatakse mets ära ja öeldakse: võtke siis niipalju, kui tarvis läheb.

Ma ütlen, teie vintsutate sihilikult rahvast, asunikke ja ka vanu põllumehi ning isegi teisi, kellel õigus on saada metsamajapidamine praegusel ajal võimaldab. Seda metsa on küllalt laastatud, on välja veetud aegadel, kus välisturg küllalt soodne ei olnud, kümned-tuhandeid palke on jäänud vette mädanema. Sarnaseid nähtusi on küllalt. Võtke kätte, mingi riigikontrolli, vaadake neid juurdusi, kuritarvitusi, mis on ette tulnud riigi metsatööstuses, seal näete, kuipalju on tõesti metsamaterjali laastatud. Aga seda väikest normi, mida harilikult põllumajapidamine tarvitab, ei anta välja. Teie ütlete, tulge oma kavaga. Meil on kava olemas ja oleme seda mitmed korrad teatavaks teinud, kuid ta pole teile vastuvõetav. Meie oleme öelnud, mina olen 1920. a. alates korranud, et suurendame asunikude normi 20 kantsüllani, kuid seda ei ole tehtud. Teie annate peale 16,48 kantsülla asunikku veel 4 kantsülda turuhinnaga. (Vahelhüüe põllutööminister O. Köstri poolt.) Ei ole taksihind 3.300 marka, see on turuhind. Siin jääb järele küsimus, kuidas riigi metsamajapidamine edaspidi võib korraldatud saada, kui ümmarguselt 100.000 tiinu paremat metsa ära jagatakse üksikutele inimestele. Kas meil on siis võimalik tulevikus korraldada seda kava, mida meie metsamehed eriti metsateaduskond on kavatsenud teha metsade kultiveerimise alal ja asjatundjate ettevalmistamiseks. Kas neid inimesi on üldse tarvis ette valmistada? Kuid ma ei kavatsenud seda käsitada, ja niisama ei pea ma oma ülesandeks teha kalkulatsiooni, mida siin riik majanduslikult kaotab, aga ma tahtsin ära näidata neid võimatusi, mida see seaduseelnõu toob, neid väärnähtusi... (Töö- ja hooletandeminister O. Tief: Aga kas ikka kaotas majanduslikult?) ...ja et sel sihil mingisugust reaalsust ei ole. Ükski kodanik, kellele tahetakse vastu tulla, sellega paremust ei saa. Aga ta süvendab korrupsiooni edasi, võimaldab altkäemaksude võtmist ja kõike muud, võimaldab eriti metsade hävitamist, nagu ma tähendasin eramajapidamises just nendes majapidamistes, kus veel 20 kantsülda metsa alles on. Sellepärast ei saa siin teist juttu olla, kui see seaduseelnõu tuleb tagasi lükata, ja valitsusel on käed lahti, kui ta tahab kodanikkudele vastu tulla metsaga varustamise asjas, ta võib esitada uue seaduseelnõu, mis vastab tegeliku elu nõuetele. Ta

võib seda teha ka ilma seaduseta, võib määruste teel maksma panna korraldused, nõnda et meil maal elavad kodanikkude liigid tarvilikult metsamaterjaliga varustatud saaksid. On selgesti näha, et see seaduseelnõu on sarnane, mis kuhugi ei kõlba, nagu maakomisjonis keegi tabavalt nimetas, et see on meeletu seaduseelnõu ja teda katsutakse veel meeletumalt põhjendada. Kui kullatagavara ära kullutati, siis öeldi, et see on riiklik tähtsus, põllumajanduslik tähtsus. Metsade jagamise puhul öeldakse sedasama, ja mõne aasta pärast võime selle kohta öelda, kui täna öeldakse, see on põllumajanduslikult tähtis, siis oleme meie sellest kaugel. Teie pool on küll enamus, sest koalitsioon on enamuses, ja teie võite selle seaduseelnõu läbi viia, mis on rajatud saagihimu rahuldamise peale, ilma et siin mingisugust riiklikku huvi kaalupeal oleks. Siin on lihtsalt püüe, teatud väljavalitud inimestele võimalust anda maid ja metsi enda kätte koondada, ja võib olla ka lõppude-lõpuks riigikassa nende kätte koondatud saab.

A. Laur (as): Lugupeetud rahvasaadikud! Ma ei kõnele mitte niivõrd teatava poliitilise erakonna rühma esitajana, kui eestkätt just tegeliku asuniku seisukohast, asuniku, kes on aastaid asunikku seas olnud, kes kõiki viletsusi ja hädasid nendega on kaasa teinud. Meie näeme ja oleme lugenud ajakirjandusest asunikku kohta üht ja teist, oleme ka käesoleva seaduseelnõu kohta kõiksugu arvamisi kuulnud. Ma toon mõned näited asunikku elust, toon mõned näited oma naabritest. Üks asunik näiteks elas kuni tänava sügiseni ühes väikeses saunas, mille pikkus 9 jalga, laius 7 ja kõrgus 5½ jalga. Niisuguses ruumis elasid mees, naine ja 4 last. Vähe seda, sinna toodi talvel, külmal ajal, veel ka seapõrsad, ututaljed ja kartulid. Härra Martna on nende asjadega väga tuttav, tema peaks teadma, kuidas niisuguses ruumis elada võib, mitmele inimesele seal ruumi ja õhku jätkub. Tänavu sügisel läks see mees uude majja, ta ehitas omale elumaja kahe toa ja köögiga — kus võib nüüd rahulikult elada. Aga enne kui ta selle eluhoone jõudis üles ehitada, pidi ta kõik omad margad sinna sisse panema, kõik oma raha raiskas ta selle peale, nii et tal isegi riiete muretsemiseks üle ei jäänud. Metsamaterjali pidi ta vedama 20 versta tagaant. Läänud aastal pidi maja valmis saama, aga seal leiti korraga, et maja ei ole nõuetele vastavalt üles ehitatud, ja mees ei saanud teist poolt laenu, et ehitust lõpule viia. Ta pidi terve aasta ootama. Mis õieti kurb selles loos, on see, et üks neist neljast lapsest, väga anderikas poisike, kellest vabariigile tulevikus midagi

oleks võinud saada, tiisikusse ära suri. Kas ei ole ehk selles süüdi seesama väike korter, mis noore elu võttis?

Teine näide. Asunikul olid loomaruumid nii kitsad, et 2 lehma ja 2 hobust mahtusid hädavaevalt sisse. Oli niivõrd kitsas, et just ruumipuuduse tõttu juhtus hobusega õnnetus, selle poegimise ajal, nii et mees jäi 30.000-lisest hobusest ilma, mis oli laenatud rahaga ostetud. Samuti ka see asunik veab ehitusmaterjali 20 versta tagant. Kord juhtus, et hobune kukkus ojasse, mees külmetas sealjuures ning jäi haigeks. Mehega seltsis töötas ka naine, töötas aga niipalju, et põdema jäi ning suri. Kuid mees ehitas siiski hoone üles. Kolmas näide. Asunik elas ühes oma naisega onnis, mille pikkus oli 13 jalga, laius 6 jalga ja kõrgus 6 jalga, nii et ta õhku mahutas 1,3 kantsülda. Seal elasid nad kuni tänavu sügiseni. Sügiseks jõudis aga ehitus lõpule. Mees ehitas elumaja, milles on 4 tuba, köök ja isegi puurkaev. Aga kuidas see tuli, et inimesed niikaugemale jõudsid? See tuli sellest, et mees ühes naisega töötasid ööd kui päevad. Naine tõendab isegi, et tema ei olla suvekuudel kunagi muul ajal leiba teinud ega pesu pesnud kui ükski öösel ning pühapäeviti.

Teie vast ehk küsite, milleks kõik need näited. Ma tõin nad selleks, et näidata, misuguste raskustega võideldes on asunik niikaugemale jõudnud. Kas Teie võite näidata mõnda teist rahvakihti, kes oleks suutnud niisuure töö korda saata kui asunik, kes ei ole varandusega isik, vaid sealjuures on elanud peost suhu. Tõsi, asunik on kogunud omale isiklikku varandust, aga ei saa ju ometi salata, et sealjuures on ka riigi ja rahva varandus. Teist niisugust rahvakihti ei ole, ja sellepärast on ka loomulik, et niisuguseid inimesi tuleb toetada.

Kuidas aga vaadatakse ja kuidas on vaadatud seltskonnas ja ajakirjanduses asunikude elu-olu peale. Ma kannaksin ette väljavõtted ühest väga loetavast ning lugupeetud ajalehest, nimelt „Postimehest“. Postimees nr. 322 kirjutab: „Asunikud on metsa saanud oma ehituste tarvis õige ohtralt ja õige odavasti. Nagu teada, ei ole paljudel saanud metsast mitte ainult jätkunud uute talude ehitamiseks, vaid seda on ka üsna rohkesti müüdnud ja rahaks tehtud, kuna odavaid riigi laenusid pikalise tasumise ajaga ka on saadud. Riigimetsad on selle läbi väga kannatanud. Miks tahetakse siis nüüd tagantjärele jälle 10.000 hektaari ohverdada pool muidu.“ Seda on vist, kui ma ei eksi, kirjutanud härra Jürgenstein. Samuti kirjutab „Vaba Maa“ nr. 282. „... metsade mahavõtmine võib muuta maapinna kõrbeks. Selles eelnõus

tundub jagamise meeleolu.“ Kuid mitte ükski ajakirjanduses ei ole niisuguseid mõtteid avaldatud, et asunikud on oma ehitusmetsa maha müünud, vaid ka siin Riigikogus. Minu lugupeetud kolleega rkl. Vomm tähendanud maakomisjonis, et poole ehitusmetsast on asunikud maha müünud. Pean tähendama, et ehitusmetsa saamine on asunikule alati väga raske olnud. Metsa on veetud kaugelt ja mitte sugugi sellepärast, et metsa ligidalt saada ei oleks, vaid sellepärast, et lähedal olev mets müüakse kohemaksetava raha eest kohalikkudele elanikkudele, kes võivad metsa eest kõrgemat hinda maksta. Asunikule ei ole võimalik metsahinda kohe välja maksta, ja kuna riik pikaajalist laenu annab, siis on ka loomulik, et asunik riigi käest ehitusmetsa ostab, olgugi et ta selle kaugelt peab vedama. Mina võiksin näite tuua ühest asunikust, kes sai alles läinud aastal kaugemast metsast ehitusmaterjali, mida tal vaja oli hädaliselt maja ehitamiseks. Ta hakkas nurisema, et mets ei vasta küllalt nõuetele ja on liig kallis. Kohalik metsavaht tähendanud selle peale, et kas ta metsa mitte päris jumalamuidu ei tahaks. Mees võttis siiski selle metsa vastu. Puud olid aga ladvast 3 sülla pealt kõigest 4—6 tolli. Metsamäärused aga ei luba metsa alla 7 tolli anda, ja asunik ei ole kohustatud seda vastu võtma. Kuid asunik on sunnitud seda vastu võtma: tal ei ole aega oodata. Küsitakse, millest see tuleb? See tuleb sellest, et ajakirjandus on hakanud kihutustööd tegema asunikude vastu, ja kohalikud metsametnikud on sattunud ajakirjanduse mõju alla. (L. Johanson, stp: Kutsuge ära oma minister, pange teine; teil on noorimehi küllalt.) Minister ei tähenda midagi, see määrus on enne meie ministrit tehtud. Alla 7 tolli ei luba määrus müüa metsa. Asi seisab lihtsalt selles, et ametnikud ei täida seda määrust. (L. Johanson, stp: Minister, kes ametnikust jagu ei saa, peab lahkuma.) Asunik võib edasi kaevata, see ei ole keelatud. Kuid asunik ei saa midagi parata, temal on vaja metsa otsekohe kätte saada. Mis puutub sellesse, et asunikud on metsa müünud, siis, võib olla, on mõned üksikud müünud, kuid sellega ei saa kui üldsusega arvestada. Peab veel tähendama, et kui asunik tahab kohale jääda, siis ei saa ta metsamaterjali müüa ja veel hooneid ehitada, see on täielik provokatsioon, mis ajakirjandus laiali laotab ja millest siin räägitakse. (L. Johanson, stp: Mis ta provotseerib, et härra Laur kõneleb?) Võib olla ka seda.

Nii mõnigi mees Riigikogus ei ole omal kohal. (Üldine naer.) Siin on ka mehi, kes kahel, kolmel kuul oma nägu Riigikogus

üldse ei ole näidanud, kes komisjonides ei käi. Ja need on meie paremad, suuremad mehed, meie tähtsamad poliitikud. Ma ei räägi väiksematest, vaid just suurematest meestest. (J. Voiman, stp: Kas härra Teetsov, tema on kõige suurem mees?) Ajakirjandus peaks tagasihoidlikum olema oma valeteadetega. Nendega ei tohiks ta alaliselt opereerida. Siiski mitte ehitusmetsa puudus ei ole eestkärt see, mille all asunik praegu kannatab, vaid just kütte- ja tarbepuude puudus. Asunikul ei ole võtta kuskilt ühtki tikku. Öelge, kust peab ta võtma näiteks kirvevart, rehavart, luuavart. Kust peab ta seda saama? Tahaksin jutustada lookese asuniku loogapuust: mees tahtis saada loogapuud, kuid ta ei tahtnud seda varastada, vaid läks metsaülesma juurde ning nõudis sealt. Metsavalitsuses vaadati üksteisele otsa, naerati, ametnikud pidasid aru ja lõpuks ütlesid: meil ei ole võimalik loogapuud anda, aga kui Teie tingimata tahaksite seda saada, siis meie oleksime valmis andma veerand kuubikut hagu, kuhu võiksite ehk ka siis loogapuu sisse panna. (Vahelhüüded pahemalt poolt. O. Gustavson, stp: Kas Teie, Laur, olete ka salaja metsast toonud?) Härra Piiskar on vahele hüüdnud, et asunikule oleks tarvis kaseurve, aga metsast ta seda ei saa, ja see ongi, nii öelda, hull asi, et ta sedagi ei saa. (Naer.)

Ma tahaksin öelda, et põllumajapidamiste metsaga varustamine on tarvilik rahva hingeelu seisukohalt. Asunikul ei ole, kus ta saaks nii ühte kui teist tarbepuud, ja ta on sunnitud tahes või tahtmata varastama seda. Sarnane väike võtmine õpetab aga inimest vargile.

Siis on see tähtis veel ümbruskonna ilu seisukohast. Meil on imelik nähtus see, et on hakatud hävitama kõiksugu väiksemaid metsasalku. 1921. aastal võeti meie asunduse lähedal suur metsalahmakas maha, riik laskis selle puudeks lõigata. Metsavaht müüs aga puud oma pead ühele kui teisele, pudeli viina või väikese tasu eest. Ametnikud said noomitused, metsavaht istus paar aastat küll kinnigi, kuna puudemüük ei tasunud metsa ümbertöötamistki ära. (L. Johanson, stp: Minister on süüdi, et paremat korraldust ei ole.)

Kui härra Schulbach tõendas, et asunikudele metsa andmine, millele järgneks muidugi metsade mahavõtmine, muudaks meie maa kõrbeks, siis peab küll tähendama, et senine riiklik metsapoliitika võib meie maa kõrbeks muuta. Minu kodukoha asunduse ääres on suur tükk metsa, mille kallale on asunud ja on müüdud suured metsalangid ära neile, kes jõuavad osta. Asunikud aga

ei jõua neid osta ja kohe välja maksta, ning sellepärast jäävad ilma. (J. Voiman, stp: Tulge sotsialistide poole üle, Teie kõne on süüdistus oma ministri vastu.)

Siis veel — põllumajapidamiste metsaga varustamine on tarvilik maata põllumeeste. (M. Martna, stp: Maata põllumeeste! Kas potipõllumeeste? — Naer.) maata meeste ja väikepõllupidajate seisukohalt. Minu lähedal ühe asundustalu ruumes elab 5 maatameest, ja need inimesed ei ole ükski saanud riigimetsast hagu, sellepärast, et see saamise protseduur on keeruline: kõigepealt peab metsaülesma käest pileti võtma, siis raha minema maksma, kuna lisaks veel tuleb mehel mitu korda metsavahi juures käia. Mees läheb parem mõne erametsapidaja juurde, teeb seal päeva või kaks tööd ja sellega on siis ka kütte kohe käes. See, et metsad antakse üksikute põllupidajate kätte, ei takista sugugi maatamehi endid küttega varustamast, mitte põrmugi. Sest kui riigimetsast selle saamine raske on, siis katsutakse saada ja saadaksegi üsna kergelt kütet eraisikutelt.

Kui aga nüüd küsiksite, et kui meie metsa annaksime rahva kätte — põllupidajale igale ühele teatava osa — et kas see mitte metsa lagastamist kaasa ei too? Siin aga küsiksin ma, kuidas on tekkinud meie talumaade metsad, mis metsateadlase Daniel'i arvates umbes 13% üldmetsast välja teeb. 1856 aasta rendimäärustes on öeldud, et talupoegadele maad metsaga ei anta. 1872. aastal seisab metsateadlaste koosolekul küsimus päevakorral, kas on soovitatav maid ühes nende juurde kuuluvate metsadega välja anda ja metsateadlaste päev arvab, et ikka parem on enne metsad maha müüa ja alles siis maa taludele välja anda. Meie metsa eriteadlane Daniel ütleb järgmist: „kui meie taludel ikka veel metsa leidub, siis on see mets, mis müümise ajal ei tasunud maha lõikamist ja osalt võsu peal üleskasvanud mets.“ Vaadake, meie talud said kõik kohad ilma metsata ja nüüd arvatakse neid metsi juba 13% peale, see on tublisti üle 100 tiinu on meie taludel juba metsa, neil taludel, kes seda müügi korral üldse ei saanud. Kuidas talitas aga see võim, kelle päralt olid metsad, see tähendab, riik ja mõisnikud? Meie teame, et Peeter Suur laskis kõik tammed maha raiuda, et Tallinna ja Balti sadamaid ehitada. Mõisnikud, need pärisperemehed Baltimaal, talitasid täiesti oma äranägemise järgi ning talitasid lagastavalt. Selle kohta kirjutab Daniel: „Suurt hoogu andis metsade hävitamisele ka metsade müümine, millele alus juba 1765. a. pandi, oma kõrgemale tipule 1800. a. ümber jõudis ja alles 1820. a. natukene tagasi laskus. Et mõisa väärtus põllumaas seisis, siis katsus iga müüja

nõnda palju kui võimalik enne metsa põl-
luks rookida. Kellel suuremad metsasalud
olid, müüsid metsakasutamise õiguse väikese
rahakasu eest viinakodadele.“ Parem metsa-
teadlane ütleb, et Vene ajal on meil mõne
kümne aasta jooksul rohkem metsa rikutud, kui
põllutöoministerium seda suudaks teha ühe
aastasaja kestel. Nõnda et metsalagastajad,
need kellel ülim võim oli, riik kui ka mõisni-
kid, alles 19. aastasaja teisel poolel hakkasid
metsi hoidma. Maareformiga läksid kõik
metsad riigi omanduseks. Nüüd aga küsi-
me, kas meie Eesti riik hoidis omi metsi nii
kui tarvis oli? Mitte see pole lagastamine,
nagu mõned arvavad, et metsi anti asunikkude-
le, sest ilma asunikkudele metsa andmata ei
oleks meil olnud iseseisvat Eesti riiki. Meie
ei oleks kätte saanud seda, mida meie oma
maareformiga pidime saama, tähendab poliiti-
list ja majanduslikku iseseisvust. Järelikult
meie pidime murdma endiste valitsevate kih-
tide selgroo. Teine moodus, kuidas metsi
lagastati, võin nii öelda kasutati — oli see,
et meie riik hakkas metsa välja vedama.
Võib olla, et see oli riiklikult tarvilik ja selle-
pärast ei taha selle vastu väeldada, kuid selle
riikliku korralduse tagajärjel asuti meie metsa
laastamisele. Meie teame, mis meie parem
metsa eriteadlane ütleb selle kohta. Nimelt
kõneleb härra Daniel metsateadlaste päeval
6. jaanuaril 1923. a. järgmist: „Ka meil ei
puudunud murdeajal sarnane element, kes
kirves vöö all „riigi huvides“ metsas ümber
vaatas, ja mis küttekomitee hinge peal lasub,
pole ka väike patt meie metsade vastu. Mitte
see, et ta palju metsi lagastas, pole tähtis,
sest erakorralised ajad oleksid metsade ohvrid
õigustanud, küll on aga see suureks patuks
metsa vastu, et teda asjata lagastati, mille
tõttu palgid rikki läksid ja puudeks lõigati,
puud aga metsa mädanema jäid, sest et neid
kasutada ei saadud või ei osatud, mille tõttu
neid veel hiljuti, nagu rikkiläinud pekki ühele
ja teisele pakuti (isegei Venemaale).“ (Aru-
andja B. Oja: Missugune Daniel see
on?) Metsade peavalitsuse juhataja. (Aru-
andja B. Oja: Miks teda siis maako-
misjoni ei lastud, kui tal niisugused
mõtted on?) Nii siis kadusid meie metsad
riiklikul korraldusel. Ma juba tõin näite, kui-
das suur hulk metsa, umbes 50 ha ümber,
minu kodukoha ümbruses maha raiuti, ümber
töötati ja siis puud laiali veeti. Töötasu metsa
ümbertöötamise eest saadi sel teel, et kui mõni
asuniku loom juhtus maharaiutud metsa mi-
nema, siis trahviti asunikku, ja nagu kuulda,
olla see trahv ühel mehel isegi 20.000 tõus-
nud. Tähendab, asunikkude trahvimisega
tasuti tööraha ära. Nii talitasid meie kohalikud

metsaametnikud. (O. Kask, tõer: Kes seal
nüüd on?) See pole tähtis, aga sel ajal oli
põllutöoministeriumi eesotsas tööerakondlane
ja mitte asunik. 1921. a. raiuti mets maha ja
1923. a. oli see varastatud. Sel ajal meie esi-
tajat valitsuses ei olnud.

Teiseks toon näite erametsaomanikust just
samal ajal. See on 72 aastane mees, põllule
ta ei lähe, tööd ta mingisugust ei tee, aga kui
ta poisid metsa saadab, siis läheb ta ise kaasa,
käib ees, vaatab puid ühelt poolt ja teiselt
ja ütleb, et seda võiks võtta, aga arvab siis kohe
jälle, ei see on alles ilus, las kasvab. See mees
on metsa hoidnud ja püüab neid puid maha
võtta, mis halvemad.

Maakomisjonis tähendas keegi komisjoni
liige — mis küll paradoksaalne on — et riigi-
metsad tuleksid anda üksikute eraomanikkude
kätte hoiule. See on paradoksaalne mõte, aga
võib olla on ta teataval määral õigustatud,
sest mets on laastatud kõigepealt riigivõimude
poolt, kuna ükski eraisik metsa laastanud ei
ole. Näiteks võtame Prantsusmaa. Seal laas-
tati metsi just suurte revolutsioonide ajal
ja valitsuste vahetamisel. Kui siis häda käes
oli, eriti rahaministril, siis mindi metsa ja
võeti seda maha. Ja võib olla tuleb meilgi
niisugune aeg, sest ajaloos on kõik võimalik.
Just riiklikkude pöörete ajal on suurel hulgal
riigimetsa maha võetud, kuid keegi erametsa-
pidaja ei ole seda teinud. Ma toaksin näiteid
välisriikidest, kuidas on seal vahekorid era-
metsa ja riigimetsa vahel. Itaalias on riigi-
metsa 4%, kogukondadel 43% ja 53% era-
metsi. Prantsusmaal 12% riigimetsa, 22,5%
kogukondade ja 65% eraisikute metsa. Hel-
veetsias 4,5% riigimetsa, 68% kogukondade
ja 27,5% erametsa. Taanis 24% riigimetsa.
Belgias 6% riigimetsa, 32% kogukondade
ja 61% erametsa. (Aruandja B. Oja:
Mitu protsenti praegu metsa üldse
tuleb?) See pole praegu tähtis, ma vaatan
ainult kuidas teistes riikides vahekorid on era-
metsa ja riigimetsa vahel. Inglismaal 2,5%
riigimetsa, 0,5% kogukondade metsa ja 97%
erametsa. Saksamaal 34,7% riigimetsa, 19,8%
kogukondade metsa ja 45,5% erametsa. Nor-
ramaal 15% riigimetsa, 3,1% kogukondade
metsa, 82% erametsa. Rootsis 33,3% riigi-
metsa. Soomes 35% riigimetsa jne. Kõige
rohkem on riigimetsa Lätis — 90% ja Eestis
— 86%.

Meil Eestis ja Lätis on seni metsa erama-
japidamisteks vähe välja antud ja sellepärast on
riigimetsa protsent suur. Kui see küsimus
meil loomulikult teel peaks arenema, siis tu-
leks anda suuremal arvul metsa eraisikute kätte.
Meil on asunikkudele antud metsa 16.000 tiinu,
kuna Lätis on välja planeeritud 200.000 tiinu,

see on igatahes õige suur vahe. (T. Kalbus, tõer: Riigivanem ütles kord sealt kõne-toolilt, et sellele jagamisele kord lõpp tuleb teha.) Mingisugusest jagamisest ei ole juttu, see on põllumajanduslikult paremini korraldamine, ei midagi muud.

Kui meie nüüd nii öelda metsastamist vaatleme välisriikides, siis näeme, et suurem osa kunstlikult metsastatud metsast on saadud just eraisikute korraldusel. Näiteks Prantsusmaal on metsastatud riigi poolt 704.634 hektaari, kogukondade poolt 79.132 hektaari ja eraisikute poolt 578.351 hektaari. Siit näeme, et eraisikud on maad metsastanud enam kui riik üle 10 korra, nii et see näitab, et metsastamine on välisriikides peaaegjalikult toimetatud just eraisikute ettevõttel.

Kui nüüd küsiksime, kui suur on meie metsatagavara, siis on sellest juba räägitud, aga mina ütlen, et härra Daniel hindas selle tagavara küll 820 tuhande hektaari peale, aga metsaasjanduse tundja härra Scheebik arvab, et metsaalune pind on umbes 1 miljon tiinu, millest 20.000 tiinu rabade all, kus aga siiski 5-da järgu alla arvatav mets kasvab, mis melioratsiooni teel parandatav on, tähendab kraavide kaevamise ja kuivatamise teel. Tähendab, võiks suurendada meie metsaalust pinda õige tublisti. Metsade peavalitsuse metsaasjanduse osakonna juhataja härra Netze arvab, et meil on metsade all palju suurem pindala, kui seda ametlikud andmed näitavad. Igatahes on meie metsaalune pindala mitte alla 1 miljoni tiinu. Võtame, et meil metsaalune pindala on 741.531 hektaari. Põllutöoministeerium arvab, et selle seadusega tuleks tarvilikul määral varustada kõigepealt kõiki neid, kellel metsa oma tarviduseks läheks. Selleks kuluks umbes 50—60.000 hektaari. Kui meie seda oma kogu metsade alaga võrdleme, siis näeme, et see teeb meie metsadest umbes 8%. Kui küsiksime, kui suur on selle metsa väärtus, mis jagamisele tuleks. Metsahektaar annab aastas tulu 100-aastalise kasvuperioodi juures 500 marka. See on kalkuleeritud põllutöoministeeriumis. Kui nüüd seda tulu 5 protsendiga kapitaliseerida, on ühe hektaari väärtus 10.000 marka, 60 hektaari pealt aga 600 miljonit marka, 4 protsendiga seda tulu kapitaliseerides on ühe hektaari väärtus 12.500 marka, 60 hektaari pealt 750 miljonit. Ja see summa tuleks metsasaajatel välja maksta. Võib olla, jääb see norm märksa vähemaks, sest igalpool ei ole metsa. Tõuseb küsimus, kuidas varustada neid, kus metsa ei olegi? Neile tuleks anda metsa ase-

mel karjamaad või heinamaad, või koguni kõlbmata maad metsastamiseks. Sellele lisaks tuleks anda ka rahalist toetust ning juhatust metsastamise alal. Kui võtame arvesse seda, et asunikudel on vähe heinamaad, umbes 3—4 tiinu, karjamaad ei olegi, — siis on võimatu, et asunikud seal ühe osa sellest, tiinu või ühegi vakamaa metsastaksid. Selleks otstarbeks oleks tarvis, et maad juurde antaks, olgu kas või kõlbmatutki maad, metsastamise otstarbeks.

Mis puutub sellesse, et suuremad metsamassiivid ära jaotatakse, siis ei ole sellel jaotamisel mingit mõtet. Riik peaks ära jaotama väikesed metsatükid, mis rahva keskel on, siis ei saaks metsa ära laastata, nagu nüüd seda sagedasti tehakse. (Vahelhüüded pahemalt poolt.)

Ei ole see põhjendatud, et metsasaajad selle kohe jälle ära müüksid. Eestlase hinges on armastus maa vastu, ta armastab oma metsa aga niikaua, kui see tema enese päralt ei ole, võib seal igasuguseid väärnähtusi ette tulla, missuguseid erametsades ialgi ei sünni.

Mis puutub sellesse, et asunikud metsad ära müüksid, täna saadud, homme müüdüd, siis peab tähendama, et niisugust asja ei sünniks. Kui arvatakse, et seda häda sunnil tehakse, siis võiks kaitseseadused maksma panna, mis seda teha ei lubaks. Aga nii nagu praegu, kus raiutakse paremad metsatükid maha, see on meie metsa raiskamine ja võib lõpuks meie kliima peale halvasti mõjuda.

Lõpuks lubaksin enesele paar rida „Postimehest“ nr. 352 ette lugeda. Seal kirjutatakse: „Sest selge on, et kes nüüd kõre metsa juhuslikult poolmuidu kätte saab, see tema kohe maha võtab. Palju enam tohiks siin maksta sõna: kuidas saadud, nõnda söödud! Mis peab aga siis meie tulevastest põlvedest saama, kui meil paremaid metsi kümnetuhandete hektaaride kaupa maha võetakse.“

Austatud Riigikogu liikmed! Tulevaste põlvede nimel sooviksin kui tegelik asunik, et metsa antakse igale talupidajale, kes teda siis ka hoiab. Kui teda aga sarnasel viisil välja antakse, kui praegu, siis jätame aastakümnete pärast tulevatele põlvedele, oma lastele oma talud tõepoolest kõrbetena.

Juhataja **K. Einbund**: Korra kohta on tehtud ettepanek — koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.15 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Sekretär **M. Juhkam**.